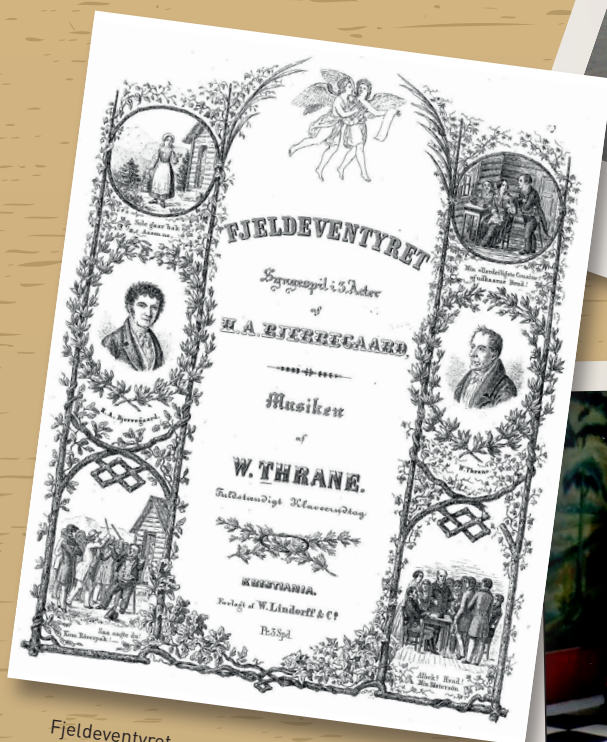

Kunstfagenes kilder

Åpen fagkonferanse om status og utfordringer for arkiv og samlinger innen dans, teater og musikk i Norge og Skandinavia

10.–11. november 2011,
Arkivsenteret Dora, Trondheim

Rapport

Fjeldeventyret
av H.A. Bjerregaard og W. Thrane 1824

Konservativens teatersal i Halden, 1777
Foto: Julie M. Løddesøl

Barokkdanser Elizabeth Svarstad

Kunstfagenes kilder

Åpen fagkonferanse om status og utfordringer for arkiv og samlinger innen
dans, teater og musikk i Norge og Skandinavia.

10.–11. november 2011, Arkivsenteret Dora, Trondheim

Rapport

Redaksjon:

Thoralf Berg
Anne M. Fiskvik
Ellen K. Gjervan
Svein Gladsø
Randi M. Selvik
Annabella Skagen

NTNU 2012

Innholdsfortegnelse

Forord	1
DEL I	
Innledning: Kunstfagenes kilder – status og utfordringer	3
Bakgrunn for konferansen	3
Kunsthagens kildemateriale	4
Innledere og program	5
Utleddning: Sentrale problemstillinger og veier videre	9
Den kritiske masse - nasjonal betydning og lokal forsvinning	9
Fagspesifikke utfordringer – materialtyper og organisering	10
Nedbygging og usynliggjøring	10
Kompetansebehovet	11
Fysiske samlinger, artefakter og bygninger	12
Fagsituasjon og arkivstatus	14
Veier videre 1: Forskning	14
Veier videre 2: Digitalisering	15
Veier videre 3: Nettverksarbeid	16
Etterord	17

DEL II

Dag 1

Bjørn Bering: Arkivenes status	20
Ellen Alm: Teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet. Hva finnes i Gunnerusbiblioteket?	24
Trine Næss: Et sprang inn i Nasjonalbibliotekets Teatersamling, og så – trinn for trinn – litt norsk balletthistorie	29
Tove Jensen Holmås: Teaterarkivet i Bergen: Skatten i kjelleren	32
Øyvind Norheim: Arkiver og enkeltmanuskripter i Nasjonalbibliotekets musikkamling av betydning for forskning i 1700- og 1800-tallets musikkultur	34
Omvisning på Trøndelag Teater	36
Thoralf Berg: Teaterbygningen som kilde	36

Dag 2

Maria Press: Arkivsenteret Dora og Arkivportalen	39
Ståle Wikshåland: Musikkarvprosjektet: kritisk aktualisering av tradisjonen	44
<i>Vendepunkt.</i> Et møte mellom scenekunst – litteratur – arkiv	46
Anne Ørbæk Jensen: Samspillet mellom det fysiske og det digitale	47

Vedlegg

Lenker	52
Deltakerliste	53
Opprinnelig invitasjon	54
Program	55

Forord

Utgangspunktet for denne rapporten er konferansen «Kunstfagenes kilder: Åpen fagkonferanse om status og utfordringer for arkiv og samlinger innen dans, teater og musikk i Norge og Skandinavia», som ble avholdt 10.–11. november 2011 i Arkivsenteret Dora, Trondheim. Konferansen var et samarbeid mellom Institutt for kunst- og medievitenskap og Institutt for musikk ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), og Trondheim teaterhistoriske forening. Konferansen fikk økonomisk støtte av begge institutter, og av Humanistisk fakultet ved NTNU. Planleggerne og arrangørene av konferansen har vært professor Thoralf Berg (Høgskolen i Sør-Trøndelag), førsteamanuensis Ellen K. Gjervan (Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning), førsteamanuensis Anne M. Fiskvik (NTNU), professor Svein Gladsø (NTNU), professor Randi M. Selvik (NTNU) og PhD-stipendiat Annabella Skagen (NTNU). (Berg, Gjervan, Gladsø og Skagen er teatervitere, mens Fiskvik representerer dansevitenskap og Selvik musikkvitenskap.) Konferansen samlet i alt 30 deltakere, fra fire nordiske land (Norge, Sverige, Danmark og Island).

Konferansen har samtidig fungert som et forprosjekt for det tverrfaglige forskningsprosjektet *Performing arts between dilettantism and professionalism: Music, theatre and dance in the Norwegian public sphere 1770–1850* ved Humanistisk fakultet, NTNU. Problemstillingene konferansen søkte å ta opp, har delvis sprunget ut av det innledende arbeidet med prosjektet, som fortsatt var på søknadsstadiet idet konferansen gikk av stabelen. I ettertid er prosjektet blitt tilkjent støtte av Norges forskningsråd og NTNU (Fellesløftet). Denne rapporten blir dermed også prosjektets første skrevne produkt.

Rapporten er delt i to deler, hvor den første tar for seg bakgrunnen for konferansen og dens tematiske rammer. Her presenteres også en refleksjon og oppsummering over de overgripende problemstillinger og perspektiver som konferansens deltakere – innledere så vel som deltakerne i plenumsdiskusjonene – bragte på bordet. Disse betraktningene oppfattes av redaksjonen som sentrale observasjoner innenfor det problemfeltet konferansen tar opp. Del II gjengir redaksjonelle sammendrag av de ulike hovedinnledernes innlegg. Gjengivelsen er basert på notater fra konferansen og på materiale som innlederne velvilligst har stilt til disposisjon, uten at de står ansvarlige for det endelige resultatet, som ikke pretenderer å være en nøyaktig gjengivelse av innledernes ord. Her og der har vi redigert forsiktig, for at sammenhenger skal komme klarere frem. Deler av innledernes svar på spørsmål fra salen er også passet inn i teksten, når disse føyer seg naturlig inn i sammenhengen. Konferansens initiativtakere vil herved få lov til å takke innledere og deltakere for deres engasjerte og gjennomtenkte bidrag, og for et fruktbart og godt faglig og menneskelig samvær.

Rapporten er ført i pennen av Annabella Skagen, mens den samlede arrangementskomitéen har det redaksjonelle ansvaret.

Trondheim, april 2012

Thoralf Berg, Anne M. Fiskvik, Ellen K. Gjervan, Svein Gladsø, Randi M. Selvik, Annabella Skagen

DEL I

Innledning

Utgangspunktet for rapportens innledning er Svein Gladsøs åpningsinnlegg:

Kunstfagenes kilder – status og utfordringer

Bakgrunn for konferansen

På vårparten i 2011 samlet en gruppe norske forskere og arkivansatte innen fagområdene danse-, teater- og musikkhistorie seg i Trondheim, i forbindelse med det tverrfaglige seminaret "Historiografi og performativitet". Her kom det frem at det hersker bekymring i flere fagmiljøer for den eksisterende og fremtidige forvaltningen av det eldre historiske arkivmaterialet som utgjør sentrale kilder i disse fagene, både i forhold til samordning, synliggjøring og fagkompetanse. En felles erfaring var for eksempel at arkiver, samlinger og museer legges inn under andre institusjoner, og at den faglige kompetansen knyttet til materialsamlingene og arkivene står i fare for å forsvinne når små, spesialiserte institusjoner integreres i større systemer. Det var enighet om at man ønsket et eget, større arrangement for å ta opp disse problemstillingene i en mer målrettet form.

Initiativet til konferansen *Kunstfagenes kilder* ble altså tatt fra forskerhold, samtidig som man ønsket å komme forvalterne – og forvaltningen – direkte i tale. Tanken var å sette forsterket fokus på de pågående prosessene, og samtidig drøfte løsninger på utfordringer feltet står overfor. Man ønsket å samle både forskere, arkivansatte og representanter for forvaltningen, for å sette faglige og fagpolitiske utfordringer på dagsorden. Man ønsket å la mange typer erfaringsbakgrunn og fagkompetanse komme til orde, og slik legge grunnen for en videre informasjonsutveksling og nettverksbygging.

Konferansens mål har også vært å ta noen erkjennelsesmessige steg videre i forhold til den uklare bekymringen som utgjorde utgangspunktet, og både belyse om det finnes et reelt grunnlag for denne, og hvordan den eventuelt kan spesifiseres nærmere. Forsterkes for eksempel bekymringen av endrede rammeforhold for fagfelt som danse-, teater- og musikkvitenskap? Hvilken relevans for disse fagene har generelle endringer innenfor arkiv-, bibliotek- og museumsforvaltningen (ABM)? Blir vi for eksempel påvirket av at Nasjonalbiblioteket og Norsk kulturråds strategiske roller styrkes? Hvem er premissgiverne for utviklingen på dette området; forskere, forvaltere eller politikere? Og er vi, som aktører på fagenes vegne, så synlige i det kulturpolitiske landskapet som vi burde eller fortjener å være?

Et såkalt *buzzword* innen moderne forvaltningsspråk er *samhandling*. Også ABM-feltet forventes å være samhandlende samfunnsinstitusjoner, og *nettverksdannelser* inngår her som et tilsvarende nøkkelord. Det er imidlertid ikke åpenbart at våre fagfelter har lyktes i å gjøre seg synlige innenfor den forvaltningsramme som det mer formaliserte samhandlings- og nettverksregimet utgjør. Det er bare musikkfaget som i dag kan sies å ha en slik nettverkstilknytning. I Norsk kulturråds evaluering og rapport til Kulturdepartementet fra 2011 om status for etableringen av museumsnettverk («Vurdering av faglige museumsnettverk») blir det påpekt at det enkelte nettverk trenger både faglig tyngde og bredde. Minst 25 personer, tilhørende minst 10–12 institusjoner, kan sies å utgjøre en *kritisk*

masse; det vil si tilstrekkelig volum til å utgjøre et nettverk med faglig tyngde. Når små fag som teater- og dansevitenskap stadig kommer under denne kritiske massen, oppnår man heller ikke den nettverksstatus som kan bidra til å synliggjøre dem, noe som lett blir en ond sirkel. En strategi for å nærme seg en kritisk masse, kan nettopp være å inngå i faglige *konstellasjoner* med felles problemstillinger.

Et hovedmål med nettverksbyggingen har vært å sørge for at fagområder blir i stand til å ta ansvar på flere sider av forvaltningen av materialer og samlinger. Det er allmenn enighet om at følgende aspekter må ivaretas for at en kan snakke om en forsvarlig og profesjonell forvaltning:

- Samlingsoppbygging og sikring av arkivalia
- Katalogisering og ordning
- Bevaring og forvaltning
- Formidling (herunder digitalisering)

Kunstfagenes kildemateriale

De performative kunstartene har en felles utfordring som estetiske-historiske objekter i og med sin art av flyktighet, som kunst som oppstår og forsvinner i øyeblikket. Samtidig fører tre distinkte fag som teater-, danse- og musikkvitenskap med seg ulike utfordringer, noe som blant annet er et spørsmål om materialitet, altså om hva slags kildematerialer som er sentrale for faget. Musikkfaget har tradisjonelt en «fordel» her, fordi mye sentralt kildemateriale utgjøres av noter, instrumenter og lydfestet materiale, materialtyper med synlig betydning og som i utgangspunktet er egnet for ordning og klassifisering. For teatervitenskapen er det en utfordring at forvaltningen av mye relevant materiale er utenfor teaterfaglig innflytelse. Samlingene er ofte ukatalogiserte og lite tilgjengelige for forskerne, og materialtypene er mange og ikke alltid åpenbart relevante som forskningsobjekter. Dansevitenskap er i norsk sammenheng ekstra usynlig. Dette henger både sammen med dansens ontologiske natur med dens notasjonsmessige utfordringer, og med dansevitenskapens status som den yngste av de estetiske fagtradisjonene, hvor mye grunnlagsforskning fortsatt står ugjort.

Som kulturelle sosiale arenaer har imidlertid musikk, teater og dans også fellestrekk. Som performative kunstarter er de for eksempel knyttet opp mot visse typer *lokalteter*, som igjen kan være felles kilder for flere kunstarter. Den såkalte *Konservativen* i Halden, en konsert- og teatersal fra 1777, er et viktig eksempel på en slik kulturell fellesarena som i tillegg til ballett, teater og konserter også rommet omreisende utstillinger, gjøglere og andre typer privat og offentlig underholdning.

Et annet aspekt som gjør seg gjeldende når privatarkiver og informasjon om disse samles i større enheter, er at det estetiske feltet i seg selv blir lite synlig. De ulike kunstartene utgjør dermed en problematisk inngang ved ulike søke- og gjenfinningsfunksjoner, ikke minst digitale, som ofte er ordnet etter kilde- og materialtypologier. Behovet for en annen organisering av stoffet, for eksempel etter en større grad av *fagspesifikke innganger* har vært påpekt.

Ut ifra den allerede omtalte, følte bekymringen hos konferansens initiativtakere, var det et bevisst valg at hovedfokus for konferansen skulle være forvaltningen av det eldste kildematerialet. Dette skyldtes både dette materialets sparsomhet og fysiske sårbarhet, og erkjennelsen av at de siste tiårs forskningsinteresser på mange måter har dreid bort fra de tidligere periodene i norsk kulturhistorie. Dette har igjen ført til en ytterligere usynliggjøring på flere plan; av fagfeltene, av materialet, og av de museumssamlingene som tidligere var tilgjengelige for allmennheten. Performative kunstarter før reproduksjonens tidsalder bærer også i seg en sårbarhet i forhold til sin iboende flyktighet.

Innledere og program

De inviterte foredragsholderne ble valgt ut på bakgrunn av de ulike problemstillinger som er skissert ovenfor, og med tanke på deres mulighet til å beskrive dagens forvaltning av musikk-, danse- og teaterhistoriske arkivalia, dennes premisser, aktuelle utfordringer, og ikke minst mulige løsninger og fremtidsstrategier. Konferansen gikk over to dager, hvor den første kan sies å samle seg rundt en kartlegging av feltet i dag, mens den andre dagen var viet til ulike former for «løsningsforslag», i form av møte med ulike prosjekters og institusjoners strategier og arbeidsmåter.

Her må det tas forbehold om alt konferansen *ikke* har prøvd å utrette. Hverken konferansen eller rapporten tar mål av seg til å gi en fullstendig oversikt over status og utfordringer for det enkelte fagområde, eller kartlegge alle aktuelle institusjoners plass i det store bildet. Snarere er dette et forsøk på å kaste ut noen snører og lodde stemningen, eller hale i land noen meldinger som et bidrag til å sette i gang en debatt – kanskje til og med lage noen bølger?

DAG I

Arkivpolitiske rammer for kunsthagene

Seniorrådgiver Bjørn Bering (Norsk kulturråd):

Arkivenes status

Bjørn Bering ble invitert for å belyse hvilke arkivpolitiske rammer og premisser som er førende for forvaltningen av norske arkivalia, og hva slags plass de estetiske fagområdene har i denne tenkningen. Bering gjennomgikk norsk arkivforvaltning slik den i dag er delt mellom offentlige arkiver og privatarkiver, og belyste kunsthagenes stilling innenfor dette rammeverket. Han sa seg enig i konferansens premiss om at dette er et felt som kunne trenge større fagpolitisk oppmerksomhet, og lovte å ta dette spørsmålet videre i forvaltningen.

Institusjonenes perspektiv

Videre ønsket vi også en belysning av den faktiske situasjonen og aktuelle utfordringer for de institusjoner som forvalter sentrale samlinger for estetisk historie i Norge i dag. Til denne hovedsesjonen inviterte vi derfor fire representanter for sentrale institusjoner innenfor de performative kunsthagene: Universitetsbibliotekar Ellen Alm fra Gunnerusbiblioteket, førsteamanuensis Trine Næss ved Nasjonalbiblioteket, førstekonsulent Tove Jensen Holmås

ved Teaterarkivet, Universitetet i Bergen og universitetsbibliotekar Øyvind Norheim, Nasjonalbiblioteket.

Universitetsbibliotekar Ellen Alm (Gunnerusbiblioteket):

Teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet. Hva finnes i Gunnerusbiblioteket?

Ellen Alm presenterte Gunnerus-bibliotekets samlinger, med vekt på kva som finnes av originalt kildemateriale til teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet. Tilhørerne fikk dessuten utdelt en fyldig oversiktsliste over dette materialet, som er gjengitt i rapporten. Alm tok også opp spørsmålet om digitalisering og søkbarhet, og pekte på behovet for en faglig gjennomgang av deler av samlingene.

Førsteamanuensis Trine Næss (Nasjonalbiblioteket):

Et sprang inn i Nasjonalbibliotekets Teatersamling, og så – trinn for trinn – litt norsk balletthistorie

Trine Næss tok i sitt innlegg for seg den historiske bakgrunnen for opprettelsen av en teatersamling ved Nasjonalbiblioteket, og dens brede materialmessige sammensetning og de utfordringer dette medfører. Hun gikk deretter spesielt inn på de arkivalia som beskriver norsk balletthistorie, og ga en oversikt over Nasjonalbibliotekets beholdning på dette området. Hun berørte også spørsmål vedrørende digitalisering og innsamling.

Førstekonsulent Tove Jensen Holmås (Teaterarkivet, Universitetet i Bergen):

Teaterarkivet i Bergen: Skatten i kjelleren

Tove Jensen Holmås belyste teaterarkivets i Bergens historiske tilknytning til det tidligere teatermuseet og til opprettelsen av faget teatervitenskap ved Universitetet i Bergen (UiB). Også hun belyste disse samlingenes materielle sammensatthet, og hun belyste de utfordringer som reiser seg i forhold til behovet for fagkompetanse og økonomiske ressurser i den fremtidige forvaltningen av arkivalier og samlinger.

Universitetsbibliotekar Øyvind Norheim (Nasjonalbiblioteket):

Arkiver og enkeltmanuskripter i Nasjonalbibliotekets musikkamling av betydning for forskning i 1700- og 1800-tallets musikkultur

Øyvind Norheim gjennomgikk i sitt innlegg de sentrale arkivene som rommes i Nasjonalbibliotekets musikkamling. Også han fremhevet nødvendigheten av grundig fagkompetanse hos forvalterne, ikke minst med utgangspunkt i arkivalienes natur og katalogiseringssystemer, og utfordringer knyttet til for eksempel gjenfinning.

Teaterbygningen som kilde

Vi har allerede pekt på at *lokaler* har en sentral plassering for praksisen knyttet til performative kunstarter. Bygningsmasse utgjør dermed en betydningsfull materialtype for den historisk-estetiske forskningen. Med utgangspunkt i dette ble siste sesjon i konferansens dag 1 innledet med en ekskursjon til Trøndelag Teater – som rommer Norges eldste

teaterscene fra 1816. Deretter fulgte en innledning som for øvrig også ble avholdt i Trøndelag teaters lokaler:

Professor Thoralf Berg (Høgskolen i Sør-Trøndelag):

Teaterbygningen som kilde

I denne innledningen tok Thoralf Berg for seg forvaltningen av Trøndelags Teaters bygningsmasse ut fra byggets dobbelte status som kunstarena i daglig bruk og teaterhistorisk kilde. Han tok for seg de skiftende føringer i den politiske og teateradministrative føringene, frem til fredningen i 1969, og berørte de viktigste bygningstekniske endringene som er foretatt gjennom historien.

Dag 2

Arkivsenteret Dora og Arkivportalen

Arkivar Maria Press (Statsarkivet i Trondheim):

Arkivsenteret Dora og Arkivportalen

Maria Press fortalte i sitt innlegg på konferansens andre dag om organisatorisk og formidlingsrettet virksomhet i dagens arkivforvaltning. Hun gikk også inn på de ulike samlingene med spesiell relevans for danse-, musikk- og teaterfeltet som befinner seg i Dora-anlegget, og ga en presentasjon av ABM-institusjonenes fellesportal, Arkivportalen.no, som fortsatt er under utvikling.

Musikkarvprosjektet

Professor Ståle Wikshåland (Universitetet i Oslo):

Musikkarvprosjektet: kritisk aktualisering av tradisjonen

Ståle Wikshåland presenterte Musikkarvprosjektet, som tar for seg eldre norsk notemateriale og sørger for digitalisering og editering av dette. Dette prosjektet er dermed et høyaktuelt eksempel på hvordan eldre arkivmateriale gjennomgås og digitaliseres av høyt kompetente forskere og musikkpraktikere ut fra et erkjent bevarings- og formidlingsbehov. Wikshåland presiserte også prosjektets rolle i å bygge opp nettopp denne faglige kompetansen.

Kunstnerisk

Vendepunkt – et møte mellom scenekunst – litteratur – arkiv: Arbeidsdemonstrasjon

For å understreke gjensidigheten og mangfoldet i relasjonen performativ kunst/arkiv, hadde vi deretter gleden av å invitere konferansedeltakerne inn til en arbeidsdemonstrasjon av prosjektet «Vendepunkt – et møte mellom scenekunst – litteratur – arkiv» som konferansens kunstneriske innslag. *Vendepunkt* er en teaterforestilling hvor manuset er arbeidet frem på grunnlag av arkivmateriale, som ledd i Arkivsenteret Doras formidlingsvirksomhet overfor ungdom.

Det Kongelige Bibliotek, København

Avdelingsleder Anne Ørbæk Jensen ved Musik- og Teaterafdelingen:

Samspillet mellom det fysiske og det digitale

Konferansens siste inviterte innleder, Anne Ørbæk Jensen fra Det Kongelige Bibliotek (KB), ga et viktig innblikk i de forsknings- og formidlingsstrategier som løpende utvikles og iverksettes på dette området i Danmark, hvor man forvalter en kulturarv tett forbundet med vår egen. Hun understreket den aktive bruken av KBs samlinger gjennom egen og ekstern forskningsvirksomhet, og de muligheter og utfordringer som ligger i en bevisst satsing på digital tilgjengeliggjøring og brukermedvirkning.

Konferansen ble avsluttet med en oppsummerende diskusjon, som blant annet resulterte i opprettelsen av det faglige nettverket «Kunstfagenes kilder», som vil være åpent for alle som arbeider med og interesser seg for spørsmål vedrørende bruk og forvaltning av kildemateriale med relevans for norsk danse-, musikk- og teaterhistorie.

Det er vårt håp som initiativtakere til «Kunstfagenes kilder», at både konferansen og nettverket kan utgjøre et viktig bidrag innen den videre tenkning og forvaltning omkring arkivalia, artefakter og bygningsmasse som er uerstattelige og av stor betydning for landets kulturelle og identitetsmessige historie. Denne rapporten er utarbeidet i det samme håp om å synliggjøre og fastholde de tanker, observasjoner, refleksjoner, bekymringer og løsningsmuligheter som konferansens deltakere – både innledere og tilhørere – bragte til bordet. Vi håper at dette arbeidet kan være innledningen til en større synliggjøring både av materialet og fagfeltene, og slik bidra til å sikre overleveringen av en viktig kilde til vår forståelse av norsk kulturutvikling, av hvem vi var, og dermed også hvem vi er.

Utleddning

Sentrale problemstillinger og veier videre

En konferanse er et møte mellom mennesker som snakker sammen og utveksler synspunkter. I tillegg til konferansens velfunderte og kunnskapsrike hovedinnlegg ble det ført engasjerte plenumsdiskusjoner hvor flere sentrale perspektiver og problemstillinger ble fremhevet. Å få tak i disse erfaringene og refleksjonene «fra felten» var en viktig motivasjon for konferansen. Det følgende er dermed et forsøk på å trekke sammen hovedpoenger og synspunkter som hyppig kom opp i samtalene, uten en presis henvisning til «hvem som sa hva». På denne måten ønsker vi å oppsummere og synliggjøre det vi opplevde som maktpåliggende tematikker – og problematikker – for mange av konferansedeltakerne. I rapportens del II vil det bli gjort nærmere rede for hovedinnholdet i de ulike innledernes bidrag.

Den kritiske masse – nasjonal betydning og lokal forsvinning

Svein Gladsø nevnte i sine åpningsord nødvendigheten av å komme over den *kritiske masse* for at et fagområde skal bli synlig i en strategisk forvaltningssammenheng. Dette poenget utgjør et åpenbart problem for de performativt orienterte estetiske fagstudiene, ikke minst de historiske. Selv for musikkfaget gjør denne problemstillingen seg gjeldende når det er snakk om tidlighistoriske studier, samtidig som teatervitenskap kjemper for å bevare sin allerede utsatte posisjon i det akademiske feltet, mens dansevitenskap strever for å etablere en selvstendig tradisjon.

Denne problemstillingen understrekes ved at det ikke finnes et overordnet nasjonalt ansvar for bevaring eller forvaltning av de historiske kildene innen disse fagområdene. Forvaltningen av museer og arkiver skjer fylkesvis. Dermed blir den performative arven lett oppfattet som et marginalt område innenfor den enkelte region, hvor det bare unntaksvis finnes etablerte institusjoner som synliggjør fagområdets betydning for norsk kultur- og identitetshistorie. Slik havner disse fagområdene stadig under den kritiske masse, fylke for fylke. Dette fører til en form for *usynliggjøring* av fagene og deres betydning, selv om man fra et nasjonalt perspektiv kan se at dette er viktige områder for norsk kulturarv som fortjener en bevisst politikk for innsamling, bevaring, forvaltning og formidling.

De performative kunststartene har i tillegg karakter av å være stedsspesifikke – altså at de som kunstneriske og sosiale hendelser knyttes til sine lokale geografiske utførelses- og opphavssteder. Dette har også blitt avspeilet i opprettelsen av museer og arkiver, som i svært mange tilfeller primært har hatt spesifikke lokale tilknytninger, og dermed bidratt til å vanskeliggjøre at disse fagområdene er blitt synlige på nasjonalt nivå.

Av dette vil det være mulig å peke på et behov for en nasjonal strategi for dette området. Spørsmålet om en samlende strategi gjelder langs hele aksene innsamling – forvaltning – formidling. Dette gjelder også i forhold til kunstinstitusjonenes egen dokumentasjonsvirksomhet og arkivforvaltning. Det er ofte tilfeldigheter som avgjør hva som samles inn i arkivene. Bjørn Bering vedgikk villig at kulturrådet hittil ikke vært spesielt oppmerksomt på det performative kunstområdet som faglig arkivområde. Det gleder derfor

konferansens øvrige deltakere at han signaliserte at han ville ta med seg erfaringene fra konferansen tilbake til kulturrådet.

Fagspesifikke utfordringer – materialtyper og organisering

Det performative kunstfeltet støter imidlertid på flere utfordringer i forhold til sin fagspesifisitet, som på enkelte områder ikke er umiddelbart forenlig med tradisjonelt arkivarbeid. Tove Jensen Holmås fremholdt for eksempel i sitt innlegg styrken i den tidligere samlokaliseringen mellom Teaterarkivet og Teatermuseet i Bergen og Teatervitenskap som fagseksjon. Et teaterarkiv består av et bredt sammensatt materiale, noe som gjenspeiler et fagspesifikt forhold ved performative kunstarter. Mange ulike materialtyper – manuskripter og noter, dagbøker og regninger, plakater og avisutklipp – som alle utgjør ulike og betydningsfulle kilder inn til den sammensatte verkstype og kulturelle praksis scenekunsten utgjør. For forskeren er det dermed en stor styrke at dette mangslungne materialet finnes organisert sammen, etter en *tematisk* inngang. Dette bildet styrkes ytterligere når en inkluderer gjenstandene fra *samlinger* og *museer* i oversikten over kildemateriale. Scenemodeller, kostymer, kulisseelementer og musikkinstrumenter er plasskrevende, og reiser spesifikke arkiv- og museumstekniske utfordringer. I enkelte tilfeller antar kilden til og med form av bygningsdeler eller hele bygninger, som igjen stiller utfordrende krav om en antikvarisk forsvarlig forvaltning. Samtidig representerer dette meget brede materialet betydningsfulle kilder, med behov for en *faglig fundert* bevaring og organisering.

Det utgjør altså en utfordring for forskeren når kildematerialet organiseres, slik det i mange arkiver gjøres, etter *materialtype* snarere etter *tematiske* kriterier. Dette er et problem som til dels også gjenfinnes innenfor det område som ellers på mange måter ses på som fagfeltens «redning» - nemlig den sterkt etterlengtede digitaliseringen av sjeldent, skjørt og vanskelig tilgjengelig materiale. Et nøkkelord når det gjelder organisering av materialet på en slik måte at forskeren blir i stand til å gjenfinne det, er *fagkompetanse* i forvaltningen, både når det gjelder registrering og katalogisering, gjenfinning og formidling.

Nedbygging og usynliggjøring

En stor bekymring som preget mange av deltakerne, berører både spørsmålene om organisering, synlighet og fagkompetanse. Dette er spørsmålet om sammenslåing og nedbygging av samlinger. Mange av deltakerne hadde erfaringer med at tidligere velfungerende arkiver og museer de siste ti år er blitt gradvis redusert og «gjemt bort» på ulike måter. Dels dreier dette seg om en forvaltningsmessig sammenslåing fra mindre til større enheter, under ulike politiske føringer og argumenter. For disse fagområdene fører slike sammenslåinger gjerne ikke til at man blir større og synligere, men snarere at man «forsvinner». Dette ble det gitt flere konkrete eksempler på, blant annet både fra Bergen og Oslo, hvor de tidligere teatermuseene er lagt innunder større samlinger. Den uavhengige stiftelsen Bergens Teatermuseum, som rommet gjenstander knyttet til Bergens teaterhistorie helt tilbake til 1700-tallet, ble i 1996 overtatt av Bergen Museum (UiB), og gikk inn i Bysamlingen ved museets avdeling for kunst- og kulturhistorie. Siden flyttingen er stadig større deler av utstillingen blitt pakket ned og gjort utilgjengelig for publikum. Tilsvarende

stengte Teatermuseet i Oslo dørene i Gamle rådhus i 2010. De første kjente teaterforestillinger fra Christiania ble fremført nettopp i Gamle rådhus, og bygningen utgjorde slik en unik og autentisk ramme for Teatermuseets samlinger. Etter at teatermuseet ble konsolidert med Oslo bymuseum i 2006, begynte også her en gradvis innskrenking av utstillingen, til samlingen ble flyttet til Oslo bymuseums (Nå Oslo museum) samling på Frogner hovedgård. Denne tendensen kan også se ut til å være del av en større, internasjonal trend. Det ble påpekt at Londons kjente Theatre Museum stengte dørene i Covent Garden, der det inngikk som en organisk del av miljøet i «teaterdistriktet», og ble flyttet inn i Victoria & Albert- museets hovedlokaler i South Kensington. Også Stockholms Teatermuseum er nå blitt slått sammen med Musikmuseet og påstås å være redusert i forhold til tidligere.

Dette at samlingene slik blir gradvis mer usynlige og utilgjengelige, er bekymringsfullt på flere måter. For det første gjelder dette selvsagt den alminnelige kulturhistoriske formidlingen. Dernest gjelder det forskernes tilgang til materialet. Å få tilgang til nedpakkede, i flere tilfeller uorganiserte, samlinger, som ofte er provisorisk lagret, er ingen selvfølge, heller ikke for de institusjonstilknyttede forskerne. Blant forskerne finnes også mange høyt kvalifiserte aktører uten fast institusjonstilknytning. For disse blir det gjerne enda vanskeligere å få tilgang til materialet. Derved utarmes kildenes forskningspotensial, og bredden i grunnforskningen står i fare for å lide som et resultat av dette. Situasjonen er også bekymringsfull i forhold til den fremtidige situasjonen for innsamling av materiale. ABM-institusjonene er avhengige av allmennhetens kjennskap og tillit til dem for å få utlevert materiale, noe som bekreftes av flere av representantene for de ulike institusjonene. Uten denne synligheten, tilgjengeligheten eller tilliten, øker faren for at verdifullt materiale kasseres eller forblir på private hender, ukjent for forskningsmiljøene.

Øyvind Norheim påpekte i sitt hovedinnlegg at sammenslåinger ikke automatisk trenger å bety nedlegginger og usynliggjøring, men at det også kan bety konsolidering og styrking, slik det for eksempel har gjort i tilfelle Østfoldmuseene. Dette er et viktig korrektiv til angsten for sammenslåinger. Blant annet kan det være viktig for at et fagområde skal komme over den kritiske masse, og slik utløse både midler og synlighet i samfunnsbildet. Betingelsen for at slike prosesser skal være en styrke for arkivinstitusjonene er imidlertid knyttet både til nødvendigheten av at det enkelte fagområde forblir synlig, og ikke minst til bevaring – eller styrking – av den spesifikke fagkompetansen i virksomheten.

Kompetansebehovet

Mange ulike stemmer hevet seg i løpet av konferansen. Generelt var det også stor samstemmighet. Ikke på noe punkt kom likevel enigheten tydeligere frem enn i det uttrykte behovet for faglig kompetanse, som ble understreket av flere av innleiderne, ikke minst av Øyvind Norheim og Ståle Wikshåland. Både forskere og arkivansatte uttrykte nødvendigheten av at forvalterne av materialet kjenner både samlingene, fagfeltet og forskningsmiljøet inngående. Både ved ordning og katalogisering og gjenfinning er dette en sentral erfaring. Slik kompetanse krever dessuten lang tid å bygge opp, og betinger en stabil bemanningssituasjon. Samtidig tilkjennega konferansen som helhet en stor uro i forhold til at nettopp fagkompetansen ved mange institusjoner synes truet. Ikke minst er dette ofte et

resultat ved sammenslåinger. Når samlinger «forsvinner», forsvinner ofte også sentrale faglige nøkkelpersoner.

Mange erfarer også at fagspesifikke stillinger ikke besettes på nytt når den tidligere stillingshaveren slutter eller går av med pensjon. Ved Bergens museum forsvant for eksempel den siste teaterviteren i forvaltningen da Kari Gaarder Losnedahl gikk av med pensjon, og Tove Jensen Holmås fortalte i sitt innlegg om innskrenkingen av personale ved Teaterarkivet. Ved Gunnerusbiblioteket finnes det per i dag ingen ansatte med særlig fagkompetanse innen for eksempel musikk- eller teatervitenskap, og det er få samlingsinstitusjoner som kan sies å fungere som forskningsinstitusjoner på samme måte som Nasjonalbiblioteket gjennom Norsk musikkksamling.

Flere samlingsforvaltere opplever at det er et stort behov for en større gjennomgang og rekatalogisering av materialet. Materialtypenes sammensatthet understreker behovet for faglig kompetanse i dette arbeidet. I flere samlinger finnes materiale som er til dels ukatalogisert, og som krever ekspertise for en tilfredsstillende kartlegging. Dette gjelder både arkiv og bibliotek samt de delvis nedpakkede museumssamlingene, der det rapporteres at tilfredsstillende oversikter over beholdningen til dels ikke eksisterer. Mange ulike manuelle arkiverings- og listesystemer i katalogiserte samlinger krever på sin side inngående kjennskap til samlingene for gjenfinning, og utgjør en risiko for at arkivert materiale ikke lar seg finne. Dette gjelder ikke minst i en situasjon hvor man står overfor et snarlig generasjonsskifte blant personalet, eller ved overføring av mindre samlinger til større enheter. Dette er også viktig i forhold til ønsket om en stadig større grad av digitalisering av samlingene, hvor gode søkekriterier igjen er av essensiell betydning. Samtidig ble det påpekt at man ikke kan ”katalogisere seg bort” fra gjenfinningsproblematikken, og at personale med inngående kjennskap til samlingene er en nødvendighet. Dette krever faglig ballast, lang tid og fysisk omgang med arkivmaterialet. Både fagkompetente gjennomganger av enkeltsamlinger og en stabil bemanningssituasjon medfører igjen et høyst konkret behov for tilførsel av midler, til stillinger og prosjekter. I konkurransen om midlene står små fagområder ekstra utsatt, og spørsmålet om synlighet er aktuelt også her.

Fysiske samlinger, artefakter og bygninger

Trine Næss påpekte i sitt innlegg at det fysiske materialet knyttet til en teatersamling, som for eksempel scenemodellene i Nasjonalbiblioteket, ofte er plasskrevende. Dette bidrar til at samlinger splittes opp eller lagres utilgjengelig, noe som oppleves som uheldig fra et forskningsperspektiv. Flyttingen/nedpakkingen av samlinger har også ført til flere uheldige tilfeller som fra et fagperspektiv kan fortone seg som små katastrofer, som at Bokken Lassons berømte «fillekostyme» skal ha forsvunnet i forbindelse med flyttingen av Teatermuseet. Slike og liknende «skrekkehistorier» knyttes av konferansedeltakerne igjen til mangelen på fagkompetanse hos dem som har forvaltet materialet. Det samme gjelder misforståelser som kan oppstå når kildematerialet behandles utenfor en kunstfaglig kontekst. Når en kurator velger å kassere en teaterstol i Ludvig XVI-stil fordi museet allerede eier en *ekte* Ludvig XVI-stol, tydeliggjør dette hvilke misforståelser som kan oppstå når materialets kvaliteter som artefakt fra en performativ kunsthistorie ikke erkjennes eller anerkjennes.

At kildene er så materielt sammensatte, og til dels plasskrevende, understrekes av kunstarnes karakter av å være performative. De fysiske lokalitetene har sentral betydning for de performative kunstformene. Musikk, teater og dans kan beskrives som hendelser som har *funnet sted*. Dermed settes også *stedet* hvor de fantes, i fokus som kilde. Ofte utspilte viktige aspekter av kulturlivet seg i flerbrukslokaler, som tjente både som konsertsal, teatersal og ballsal. Disses utforming, beliggenhet, muligheter og begrensninger utgjorde rammene for både pragmatiske, estetiske og sosiale aspekter av kunstpraksisen, og er dermed også verdifulle historiske kilder. Vi snakker altså om bygninger og bygningsdeler, eventuelt store inventarstykker som kulisseelementer. Disse kildene forvaltes i dag uten noen form for en overordnet plan for bevaring, restaurering, bruk eller forskning. Forvaltningen skjer på fylkes- eller kommunalt nivå, eller overlatt til den enkelte institusjon. Det var også en overraskelse for mange av konferansedeltakerne å få vite at i følge Bjørn Bering ligger forvaltningen også av denne typen bygninger ikke under et kulturorgan, men under Miljøverndepartementet. Et aktuelt eksempel på denne situasjonen er den såkalte *Konservativen*, trolig Norges eldste eksisterende teatersal, som fungerte som kunstnerisk flerbrukssal i Frederikshald (Halden) i tiden mellom oppførelsen i 1777 og utover 1800-tallet. Bygningen eies av Halden kommune, og fremstår i dag meget nedslitt, etter mange års tjeneste som møbellager. På grunn av lokalt engasjement er det nylig blitt bevilget penger til brannsikring. En planlagt større restaurering med påfølgende bruk av salen som kulturhus lar imidlertid vente på seg. Imens forfaller dette unike kulturdokumentet ytterligere.

Flere av landets teaterbygg har også en alder og historikk som gjør dem til teaterhistoriske kilder, samtidig som de skal fungere som produksjonssteder for aktuell kunst, slik Thoralf Berg påpekte i sitt innlegg om Trøndelag Teater. Dette reiser spesifikke problemstillinger med tanke på den samfunnsmessige forvaltningen av denne type bygninger. Selv om bevisstheten om disse byggenes «doble status» nok er bedre i dag enn for noen år tilbake, kunne konferansedeltakerne nevne et godt utvalg grelle eksempler på planlagt eller gjennomført forvaltning hvor mangelen på estetisk-historisk kompetanse kunne eller i verste fall hadde ført til uheldige resultater. Konferansens deltakere var av den oppfatning at det er essensielt at personer med fagkompetanse innen de performative kunstformene er inne i bildet ved forvaltningen av denne type bygningsmasse.

I mange tilfeller stiller materialet særlige krav til konserveringskompetanse, en kompetanse som ikke alltid er å oppdrive. Et særtrekk ved 17- og 1800-tallets sceniske uttrykk var bruken av *kulisser* som scenisk dekorasjon. Det meste av materialet fra denne tradisjonen er tapt, og det gjenværende materialet er derfor dyrebart kildemateriale. Samtidig er det svært vanskelig tilgjengelig. I Bergen finnes en kulissemaling av stor betydning, som imidlertid befinner seg nedpakket. Det sier også noe om situasjonen for dette materialet når konferansens deltakere for eksempel etterlyser kulisser fra Drammen teater, som sist, visstnok i følge rykter, var lokalisert på en låve i Lier, uten at dette lot seg bekrefte eller avkrefte blant forsamlingen.

Et lyspunkt i norsk kulissehistorie er imidlertid det planlagte kulissemagasinet tilknyttet det historiske Frederikshald Teater, som skal stille ut den originale kulissemalingen fra teatret (samt rester av materiale fra det gamle teatret i Arendal), og som planlegges åpnet i l. a. 2012. Også her utgjør imidlertid et lokalt museumsinitiativ bakgrunnen for tilgjengeliggjøring av

samlingen, uten noen bakenforliggende strategi på overordnet nivå, og så vidt vites uten involvering fra de teatervitenskapelige fagmiljøene. Det er for eksempel et åpent spørsmål om en restaurering av kulissene vil være antikvarisk forsvarlig uten bidrag fra ekspertise innen historiske teatertekniske forhold og -konvensjoner.

Fagsituasjon og arkivstatus

Det som oppleves som en nedbygging av fagkompetansen på personalsiden, kan nok forøvrig også oppfattes som del av en overordnet utvikling knyttet til utviklingen av situasjonen for de aktuelle fagene som sådan. Både fra teater-, danse- og musikkvitenskapelig hold bekreftes det at fagpendelen de siste tjuefem år har svingt bort fra en orientering mot estetisk-historiske perspektiver, til fordel for andre interesseområder, som sosiologiske og teoretiske orienteringer og kunstneriske samtidsuttrykk. Samtidig som denne pendelen for øyeblikket kanskje kan sies å være satt i forsiktig bevegelse tilbake i retning av arkivorientert grunnforskning – noe Musikkarvprosjektet kan være en indikator på – er status at det lenge har vært sviktende interesse for historiske spørsmål på forskersiden. Ved enkelte samlinger opplever man for eksempel at man får vel så mange forespørsler fra utenlandske som fra norske forskere. Svikten i den faglige interessen kan trolig ses i sammenheng med den tilsynelatende nedgangstiden for samlingene. Det oppleves som utfordrende å rekruttere masterstudenter til studiet av historiske forhold, og «samfunnsaktualitet» er et av tidens nøkkelkriterier.

Dette forholdet understrekes av en generelt presset situasjon for humaniorafagene, i et kunnskapsklima hvor pragmatisk og umiddelbar samfunnsnytte etterspørres i stadig stigende grad. Symptomatisk for dette er for eksempel den pågående kampen om teatervitenskapsstudiets videre liv ved Universitetet i Oslo, hvor faget først ble opprettet. Trusselen om nedleggelsen av fag er et bidrag til en generell uro i forhold til den langsiktige forvaltningen av norsk kulturarv. Det er vanskelig å unngå å se disse større kulturelle og strukturelle sammenhengene når man vurderer situasjonen for kunstfagenes kilder. Det samme gjelder når vi ser utenfor Norges grenser, hvor nordiske fagfeller til dels rapporterer om en tilsvarende utvikling. På den annen side er det neppe noen god strategi for et sårbart estetisk fagområde å innse sin overflødighet, legge seg føyelig ned og spille død. I en tid da synlighet er likestilt med aktualitet, er verdig tilbaketrekning til et nedleggingsstruet parnass neppe veien å gå.

Veier videre 1: Forskning

Flere av konferansens deltakere påpekte nettopp sammenhengen mellom synligheten av samlingenes verdi og i hvilken grad de blir aktualisert gjennom pågående forskning. I denne sammenhengen er det aktuelt å peke på Musikkarvprosjektet, med sin kopling mellom samlinger, forskere og kunstneriske utøvere. Dette prosjektet har den dobbelte styrke at man synlig- og tilgjengeliggjør arkivsamlingene – og dermed det musikkhistoriske forskningsfeltet – samtidig som produktet settes inn i en konkret fremføringspraksis og dermed har et direkte anvendelses-siktemål. Slik fremstår dette prosjektet som et godt forbilde for videre satsninger, både innenfor den estetisk-historiske forskningen og for ABM-

forvaltningen. Et annet slikt forbilde er virksomheten ved Det Kongelige Bibliotek (KB) i København. KB er lovpålagt å være en forskningsinstitusjon så vel som en arkivforvalter, noe som fører til en tilknytning av både interne og eksterne forskere.

Gjensidigheten mellom fag og samling har også et potensial til å skape synergieffekter. Svein Gladsø etterspurte arkivinstitusjonenes mulighet til en økt synliggjøring av den forskningen som allerede finner sted med utgangspunkt i samlingene. Kunne institusjonene i større grad demonstrere hvordan arkivmaterialet har bragt ny kunnskap, for eksempel gjennom hjemmesider og lokale utstillinger? I dag forblir doktoravhandlinger ofte isolerte produkter, der de i større grad kunne blitt synliggjort gjennom institusjonene og slik bidratt til et styrket fokus både på fagets og samlingenes muligheter. I likhet med spørsmålet om bemanning er imidlertid også denne type formidling et spørsmål om finansiering. Teaterarkivet i Bergen fikk for eksempel etter søknad bare midler til å lage en presentasjon av én av Ibsens tre produksjonsprotokoller, et meget interessant og hittil bare delvis utnyttet kildemateriale. Formidlingsprosjekter som Arkivsenterets ungdomsforestillinger i samarbeid med lokale kunstnere viser samtidig det potensial som ligger i skjæringspunktet mellom arkiv og kunst.

Veier videre 2: Digitalisering

Svært mange av konferansens deltakere oppfatter digitalisering av kildemateriale som sentral i forhold til fremtidig bevaring, tilgjengeliggjøring og synliggjøring av materialet. Man ser også for seg at økt synliggjøring kan gi økt faglig interesse, og dermed også styrke den historiske forskningen på performative kunstarter. Ut fra erfaringene ved Det Kongelige Bibliotek i København kunne Anne Ørbæk Jensen bekrefte at når materiale legges ut på nett, øker etterspørselen og interessen. Det er imidlertid ulikt hvor langt de forskjellige institusjonene har kommet i digitaliseringsarbeidet, noe som ikke minst henger sammen med tilførsel av midler, men også med kompetanse og interesse for nye formidlingsstrategier i institusjonene. Igjen påpekes det at man savner en overordnet plan eller strategi for dette arbeidet som er spesifikt rettet mot kunstfagene.

Arkivportalen står imidlertid sentralt som en fremtidig løsning, hvor alt materiale i norske arkiver med tiden skal bli søkbart. Arkivportalen er imidlertid under oppbygging, og det er langt frem til dette er en fullgod løsning. Ikke minst er gjenfinningsproblemet høyst reelt. Spørsmålet om samordning av søkekriterier oppfattes som en utfordring. Det kan være symptomatisk for situasjonen at Bjørn Berings opplysninger om standardkatalogiseringsverktøyet ASTA vakte undring hos flere av de tilstedeværende arkivforvalterne. Det er gitt støtte over Nasjonalbudsjettet til arkivinformasjonssystemet ASTA, som er en felles nasjonal standard for registrering, distribusjon og gjenfinning av arkivdata, til bruk på Arkivportalen, men som tilsynelatende foreløpig ikke er implementert der det skulle ha vært tilgjengelig. Konferansedeltakerne understreket igjen behovet for *tematiske* søkeinn ganger til materialet, for eksempel i form av gode oversiktslister, fremfor en inndeling etter materialtyper.

Blant konferansens deltakere var Elisabeth Leinslie, redaktør for det nystartede nettstedet Sceneweb.no. Sceneweb er en scenekunstdatabase initiert av Norsk danse- og teatersentrum

med oversikt over både aktuelle forestillinger i Norge samt et stadig større historisk arkiv. Databasen rommer video, bilde, lyd og tekst om norsk scenekunst, både fra den frie scenekunsten og fra institusjonsfeltet, og legger ut filer etter same standarder som Nasjonalbiblioteket. Målet er en «totaloversikt» med henvisninger til hvor kildedokumentene er å finne. Basen inneholder i dag omtrent 22.200 objekter, og om lag 4650 forestillinger og mer enn 10.000 personer er foreløpig søkbare. Sceneweb innhenter informasjon både fra nettstedets brukere og fra flere større aktører innen musikk- og scenekunsthistorien, og jobber systematisk opp mot flere av institusjonsteatrene i Oslo. Den historiske basen «jobber seg bakover» etter tilgjengelig kapasitet og midler. Leinslie påpekte at Sceneweb ble startet opp ut fra et opplevd behov, ut fra den fragmenterte situasjonen for det frie feltets 50 år lange historie. Man ønsket å løfte frem dette området, også som et *historisk* kunstfelt. Blant konferansens deltakere ble det uttrykt en oppfatning av at Sceneweb er en svært viktig aktør når det gjelder tilgjengeligheten av scenekunsthistorisk kildemateriale, og et viktig verktøy i dialogen med en til tider uoversiktlig arkivvirkelighet, både i forhold til nye, sammensatte performance-orienterte kunstformer og det eldre kildematerialet.

Konferansen var samlet i sin entusiasme i forhold til digitalisering som en nødvendighet og mulighet i forvaltningen av det performative kunsthistoriske materialet. Samtidig ble det påpekt at digitalisering ikke representerer noen *cure-all*: Digitaliseringsprosessene reiser teknologiske, organisatoriske og prinsipielle utfordringer, og behovet for fagkompetanse og tilstrekkelig tilførsel av midler forsterkes snarere enn det motsatte. Og det er fortsatt behov for en bedre ivaretagelse av fysiske samlinger, artefakter og bygninger.

Veier videre 3: Nettverksarbeid

Kunstfagenes kilder representerer en flerfaglig tilnærming til et felles følt problem. Samtidig som konferansen viser mange felles utfordringer, er det også viktig å understreke at ikke alle utfordringer eller løsninger er felles for alle fagområdene. Det finnes fagspesifikke forutsetninger og problemstillinger, for eksempel når det gjelder materialtyper, forskningstradisjoner, relasjon til det utøvende feltet, og generell fagstatus. Dette understreker den fagspesifikke kompetansens verdi og nødvendighet i forvaltningen av arkivmaterialet. For å synliggjøre dette, trenger prosjekter som berører kunstfagenes kildesituasjon både fagspesifikke og tverr- eller flerfaglige dimensjoner. Hvert fag trenger altså å kartlegge sin status og sine spesifikke utfordringer i forhold til tilgang på og forvaltning av kildematerialer. Samtidig har de danse-, musikk- og teaterhistoriske fagene viktige fellesinteresser.

Problemet for små fag med å nå opp til en kritisk masse for å være synlige i forvaltningssammenheng har allerede vært nevnt. Dette gjelder også innen forskningen. Bakgrunnen for initiativet til konferansen var som nevnt et forskningsprosjekt, *Performing arts between dilettantism and professionalism: Music, theatre and dance in the Norwegian public sphere 1770–1850*. Dette prosjektet er et eksempel på en strategi som både vektlegger det fagspesifikke og det flerfaglige – og som altså lyktes i å innhente de etterlengtede prosjektmidlene hos Forskningsrådet, noe som ikke er noen selvfølge innen disse fagdisiplinene. Kanskje bidro nettopp den flerfaglige konstellasjonen til at man nådde opp i

søknadsrunden. Dermed blir prosjektet også et eksempel på en strategi som har lyktes i å nå den *kritiske masse* for synlighet innenfor nasjonale rammer, og som konferansens initiativtakere opplever at representerer en fruktbar faglig tilnærming.

Behovet for en samordning av aktørene understrekes av Bjørn Berings presisering av at den norske organiseringen av arkiv- og museumsfeltet skjer fylkesvis. Nasjonalbiblioteket og Norsk kulturråd representerer de eneste *strategiske* aktørene. Alle større prosjekter innen feltet fungerer som en form for lokale «spleiselag». Samtidig reiser de performative kunstfagene særlige problemstillinger for arkivforvaltningen, som man i kulturrådet nok ikke har vært klar over. Konferansen er dermed et signal fra tre fagfelt om at det eksisterer et ønske om en større grad av samordning, og at det eksisterer et tydelig behov for å samle tenkningen rundt «kunstfagenes arkiver».

Ut fra et ønske om å bygge videre på det fellesskapet av forskere, forvaltere og kunstneriske krefter konferansen etablerte, ble det besluttet å danne et *faglig nettverk* under tittelen Kunstfagenes kilder, hvor avviklingen av konferansen utgjør et startpunkt. Nettverket har en felles orientering mot og interesse for spørsmål knyttet til ABM-forvaltningen av det performative kunstfeltet. Nettverket skal være åpent og uformelt, og inkludere aktører som for eksempel forskere, arkivarer, bibliotekarer, forvaltere, kunstneriske utøvere og institusjoner. Samtidig som det skal fungere som en intern kommunikasjonskanal, ønsker man å bidra som en politisk pådriver for økt forvaltningsmessig oppmerksomhet omkring de spørsmål som var konferansens utgangspunkt.

Et første skritt i retning av en større synliggjøring av feltet er utarbeidningen av denne rapporten, for å dokumentere konferansen og bidra til å holde fast i de utfordringer og observasjoner som kom frem underveis. Det er et ønske at rapporten kan bli tilgjengelig både innen fagkretser, ABM-sektoren og forvaltningen, og forhåpentligvis være et bidrag til en styrking av bevisstheten om de performative kunstfagenes kulturhistoriske betydning og om nødvendigheten av en ansvarlig forvaltning av deres kilder.

Etterord

Konferansen Kunstfagenes kilder samlet deltakere fra fire nordiske land. Blant deltakerne var forskere tilknyttet universitetene, bibliotekarer og arkivarer, representanter for offentlig forvaltning og uavhengige aktører i skjæringspunktet mellom forskning og kunstutøvelse. Det var viktig at sistnevnte gruppe var representert, ikke minst for å belyse bredden i utvalget av aktører med interesser innen arkiv og utøvende kunstarter. Her utgjør mange høyt kompetente enkeltpersoner uten fast institusjonstilknytning en betydelig faktor i feltets samlede virksomhet. Samtidig er det bekymringsfullt at mange høyt kvalifiserte fagpersoner ikke lykkes i å finne egnede stillinger, samtidig som det eksisterer et klart behov for deres kompetanse.

Offentlige nedskjæringer, sammenslåinger og avgangsproblematikk skaper en bekymring for videreføringen av eksisterende kompetanse. Dette forholdet, og nødvendigheten av en bevisstgjøring om behovet for bedre rammevilkår for de fagspesifikke samlingene, sto sentralt under konferansen.

Samtidig har konferansen gitt gode eksempler på «best practice». Det er enighet om at en systematisk digitalisering – med gode katalogiske forutsetninger for gjenfinning – bør være et av flere viktige satsingsområder, både som sentral vernepolitikk og formidlingsmåte. Et nært samarbeid mellom forskningsaktivitet og forvaltning av samlinger, som musikkarvprosjektet og Musik- og Teaterafdelingen ved Det Kongelige Bibliotek er gode eksempler på, vil være en gunstig tilnærming, med synergieffekter både for fagene og samlingene.

I etterkant av konferansen har initiativtakerne også blitt gjort oppmerksomme på konkrete tiltak som viser den umiddelbare pragmatiske nytten av en slik type samling av feltets aktører. Ved Arkivsenteret Dora har man samlet en oversikt over relevante arkiver for dans og teater i en egen lenke: www.arkivsenteret.no/site/?q=node/227, og ved Gunnerusbiblioteket er den eldste delen av teatersamlingen nå under revisjon, delvis med konferansen som bakgrunn. I Norsk Shakespeare- og teatertidsskrift (nr. 3–4 2011) har Trine Næss for øvrig skrevet et innlegg om situasjonen for norsk teaterdokumentasjon, som belyser flere av momentene som var oppe under konferansen.

Det som vanskelig kommer frem i en faglig rettet rapport, er den kunnskap, det personlige engasjement og den store formidlingsglede konferansens innledere bød på. Den tydelige stoltheten over fagenes tradisjon og samlingenes skatter tjente som en påminnelse om hvorfor de performative kunstartene faktisk er vårt fagfelt. Det samme engasjementet fant vi i møtet med prosjektet *Vendepunkt*, som manifesterer den dynamiske sirkelbevegelsen mellom kunstproduksjon og arkiv, mellom fortidens praksis og dagens samfunn. Hvis vi tar fagspesifisiteten som utgangspunkt, er vel de performative kunstartenes innebygde spesialitet nettopp evnen til å fange publikums oppmerksomhet, være *synlige* i det offentlige rom. Dette potensialet for synlighet finnes fortsatt blant skjøre notebled, snirklet håndskrift og knirkende gulvplanker. Det gjelder bare å få dem opp i rampelyset.

DEL II

Dag 1

Arkivpolitiske rammer for kunsthagene

Arkivenes status

Seniorrådgiver Bjørn Bering (Norsk kulturråd)

Det finnes ulike skjæringspunkt mellom arkivene og performative kunstformer. Ett eksempel på dette er Nordic Black Theatres avlevering av 6 hyllemeter arkivmateriale til Oslo byarkiv. En annen type skjæringspunkt er prosjekter som *Vendepunkt* (se innledningen). Felles for begge er imidlertid at selve forestillingene eller kunstproduktene ikke utgjør en del av arkivmateriale, med mindre de er dokumentert selvstendig.

Det finnes ulike definisjoner og forståelser av arkiv. Begrepet har ulike betydninger i daglig tale, i arkivfaglig tradisjon og i streng juridisk forstand (Arkivlovens definisjoner).

Definisjonsspørsmålet reiser også problemstillinger med relevans for konferansens tema:

- Hva er offentlig arkiv? – og privatarkiv?
- Hva skiller arkiv fra andre typer dokumenter (allment tilgjengelige publikasjoner, o.a.)?
- Er dette skillet relevant i en digital verden (digitale dokumenter)?
- Hva betyr skillet mellom arkiv og publikasjoner for ansvarsforhold (lovens rekkevidde)?

I arkivfaget og i Arkivloven (Lov om arkiv, 1992) skilles det mellom offentlige og private arkiv.

Offentlige arkiver blir skapt av og dokumenterer virksomheten til offentlig organer (statlige, fylkeskommunale og kommunale), de skal leveres til offentlige arkivinstusjoner, og behandlingen av disse arkivene er sterkt lovregulert. *Private arkiver* (privatarkiver) er slike som skapt av private rettssubjekter, i hovedsak private organisasjoner, instusjoner, bedrifter og privatpersoner. Arkivloven inneholder noen bestemmelser om privatarkiv, men bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiver fra private virksomhet er ikke lovpålagt. Når privatarkiv tas vare på for ettertiden, så gjøres det etter egne, “frivillige” avtaler mellom den enkelte som har skapt arkivet og bevaringsinstusjonen.

Arkivmateriale oppstår som ledd i en *virksomhet*, jfr. Lov om arkiv § 2. Dette skal forstås slik at det virksomhetens oppgaveløsning og saksbehandling som genererer materialet.

Arkivdokumentene er som regel unike og er ikke gjort allment tilgjengelige. Dette skiller arkivdokumenter fra publikasjoner som skal leveres til Nasjonalbiblioteket i henhold til Pliktavleveringsloven. Arkiv (arkivdokumenter) er ikke underlagt pliktavlevering i henhold til Pliktavleveringsloven.

Nasjonalbiblioteket inntar en dobbeltrolle i dette bildet: Instusjonen forvalter alt det pliktavleverte materialet (allment tilgjengelige publikasjoner), men bevarer og forvalter også

en god del viktige private arkiv; da særlig materiale etter forskere, kunstnere og kunstinstitusjoner, og fungerer slik sett som et «vanlig» arkivinstitusjon, slik også mange museer gjør.

Arkivpolitikk for kunsthagene?

I 2011 ble ansvaret for alle arkiv- og museumsoppgaver i det tidligere ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) overført til Norsk kulturråd. Kulturrådet er dermed et strategisk utviklingsorgan for arkiv og museer, og skal også tilrettelegge og koordinere arbeidet med privatarkiver utenfor det statlige Arkivverket (Arkivverket omfatter Riksarkivet, statsarkivene og Samisk arkiv).

Samtidig som Norsk kulturråd er en strategisk aktør, er det ikke *operativt* som bevarings- og formidlingsinstitusjon, slik som for eksempel Nasjonalbiblioteket, Riksarkivet eller andre som forvalter samlinger.

Finnes det en egen *arkivpolitikk for kunsthagene*? Følgende oversikt gir et overblikk over offentlige publikasjoner som berører spørsmålet:

- NOU 1987:35 *Samtidens arkiver – fremtidens kildegrunnlag*
- St.meld. nr. 22 (1999- 2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid*
- St. meld. Nr. 45 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*
- St. meld. nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*
- St. medl. nr. 24 (2008-2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*
- St. meld. Nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum, forvaltning, forskning, formidling fornying*
- St. meld. 20 (2009–2010) *Omorganisering av ABM-utvikling*
- *Arkivmeldingen* (samfunnets arkiver...) 2012 (under utarbeidelse)
- NOU – *Kulturpolitiske mål, virkemidler og tiltak...* 2012/13 (under utarbeidelse)

Bering påpekte tre grunnleggende problemstillinger i kulturrådet strategiske utviklingsarbeid:

- Forholdet til forvaltningsoppgavene
- Handlingsrommet innenfor føringer/oppdrag, faglig autonomi/frihet, rådgivningsrollen
- Spenningen mellom å utfordre og tjene sektoren (hvor kommer de nye tankene fra?)

Bering kommenterte at det eksisterer en viss fare for selvgodhet i sentrale fagorgan, og påpekte nødvendigheten av at Kulturrådet i alt utviklingsarbeid har et nært samarbeid med institusjonene. Det er også problematisk at Kulturrådet i mange tilfeller går inn med for små midler, slik at bidraget ikke blir effektivt som virkemiddel for utvikling og fornyelse.

Kulturrådet har mulighet til å påvirke arkivenes satsninger gjennom at de forvalter ulike støtteordninger, som kan deles ut på bakgrunn av rådets *strategiske utviklingsrolle*. Ulike eksempler på prosjekter som har fått støtte innen en slik utprøvings- og utviklingsramme, er:

- *På sporet av den tapte samtid* (2005–2009) (styrke samtidsorientering i museene - samarbeid med forskingsmiljø)
- *Kaff-prosjektet / Kaff-forum* (Kulturarv – forskning og formidling, 2007–) og *Forskning om museum og arkiv* (2006–) (styrke kunnskapsproduksjon og forskning på kulturarvfeltet)
- *Museale forstyrrelser* (2007–2009) og *Arkivalske forstyrrelser* (2011–) (brobygging mellom samtidskunsten og kulturarvinstitusjoner)
- *Videokunstprosjektet* (2011–2014) (tiltak for bevaring av elektronisk kunst)

Arkivmaterialets plassering

Alt bevaringsverdig arkivmateriale fra offentlige virksomheter blir i henhold til arkivloven avlevert til statlige og kommunale arkivinstitusjoner (Riksarkiv, statsarkiv, fylkesarkiv, byarkiv, interkommunale arkiv)

Arkivmaterialet fra private virksomheter (privatarkiv) målt i antall hyllemeter fordeler seg i de ulike ABM-institusjonene med ca. 60 % i ulike offentlige og private arkivinstitusjoner, ca. 30 % i museer og ca. 5 % i biblioteker. Det øvrige finnes hovedsakelig i lokalhistoriske arkiv, i historielag og i kommunene. Det er for øvrig et særnorsk forhold at det oppbevares mer arkivmateriale i museer enn i bibliotekene.

Det er ikke på langt nær alt *produsert arkivmateriale* i offentlige virksomheter som overføres til arkivinstitusjonene. Mye har liten verdi som dokumentasjon og kilder og blir kassert. Arkiv i private virksomheter blir i langt mindre grad bevart, og mye privatarkivmateriale med stor verdi har gått tapt og går fortsatt tapt. Ofte finner man unikt fotomateriale og annet i institusjonenes egne arkiver, eksempelvis avfotograferinger som fotograf Sturlason foretok av Nationaltheatrets forestillinger i Nationaltheatrets arkiv. Kopier av de samme fotografiene vil man også finne i Nasjonalbiblioteket. Det fullstendige primærmaterialet vil man imidlertid i dette tilfelle kunne finne i Sturlasons eget store fotoarkiv (som nå er deponert i Riksarkivet).

Pliktavlevering av publikasjoner til Nasjonalbiblioteket fanger heller ikke opp arkivmateriale som er grunnlag for publikasjonene. Eksempelvis blir bare *sendte* NRK-programmer pliktavlevert. For å få tilgang til alle opptak som er gjort i forbindelse med et program, må man til NRKs egne arkiver.

Den nasjonale søketjenesten Arkivportalen er i fremtiden ment å skulle fange opp alt arkivmateriale som er bevart og tilgjengelig for bruk, gjennom et felles søkesystem. Portalen er imidlertid under oppbygning, og langt fra alle kataloger er lagt inn - men det kommer daglig inn informasjon om både offentlige og private arkiv. Gjeldende politikk er at alt bevart arkivmateriale skal inn i Arkivportalen.

Mulige virkemidler og tiltak?

Bering avsluttet med følgende oversikt over aktuelle tiltak for kunstarnes arkiver:

- Støtteordninger for bevarings- og formidlingstiltak
- Program for forskningsprosjekter (identifisere, beskrive, velge ut, forstå, langtidsforvalte, reflektere)
- Nasjonale og regionale nettverk for samordning og arbeidsdeling (hvem gjør hva?)
- Krav i tilskuddsbrev til bevaringsinstitusjoner
- Program for digitalisering (prosjektstøtte og fellesløsninger)
- Nasjonal plan for lyd og film (som også er arkivdokumenter)
- Alle arkiv tilgjengelige via Arkivportalen: 1) kataloger, 2) alle digitale (digitaliserte) dokumenter/filer hentes opp via katalogposter
- Aktiv formidling via nettverk, tilrettelagt sammen med andre ressurser i arkiv

Institusjonenes perspektiv

Teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet. Hva finnes i Gunnerusbiblioteket?

Universitetsbibliotekar Ellen Alm (Gunnerusbiblioteket)

Gunnerusbiblioteket i Trondheim er Norges eldste vitenskapelige bibliotek, med en betydelig samling eldre manuskripter, bøker og dokumenter. Blant Spesialsamlingens materiale finnes bøker eldre enn 1850, håndskrevne manuskripter, håndskrevne og trykte noter og en egen teatersamling. Et stort antall eldre, trykte skuespill finnes også her. Den følgende oversikten er hovedsakelig konsentrert om *originalt kildemateriale* til teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet.

Musikalier

Den eldste betydningsfulle delen av samlingen stammer fra tiden omkring Johan Daniel Berlins (1714–1787) ankomst til Trondheim som stadsmusikant i 1737. Fra Berlins store musikkproduksjon finnes kun en liten del originale manuskripter bevart, og disse befinner seg alle i Gunnerusbiblioteket. Det finnes også en liten samling etter hans sønn, Johan Henrik Berlin (1741–1807), også han en betydningsfull musiker.

Berlin d.y. var blant stifterne av *Det Trondhjemske Musicalske Selskab* (1786–1811), og selskapets arkiv er bevart. Tilsvarende finnes arkivet etter *Det Musikaliske Øvelses Selskab i Trondhjem* (1815–1831), samt en notesamling tilhørende Aage Claudius Schult, som var aktiv i sistnevnte selskap.

Grunnstammen i Gunnerusbibliotekets musikkksamling er materialet etter trondheimskomponisten Martin Andreas Udbye (1820–1889). Han komponerte allerede fra barnsben av, og fikk sin musikalske skoloring først som voksen, på begynnelsen av 1850-tallet. Mest kjent er han for musikken til Welhavens dikt *Aasgardsreien* fra 1856. Han skrev også Norges første opera, *Fredkulla* i 1858. Ca. 100 originalkomposisjoner finnes i Gunnerusbiblioteket, sammen med hans privatarkiv. Nylig ble det faktisk funnet 3 ukatalogiserte hyllemeter etter Udbye. Han komponerte også musikk til «Den store Sangerfest» som ble avholdt i 1883, og arkivet fra denne finnes også.

Teatersamlingen

Tilreisende teatertrupper har sørget for at Gunnerusbiblioteket rommer en betydelig samling teaterplakater, de fleste fra 1800-tallet, men også enkelte enda eldre. I tillegg til omreisende trupper, har det også vært perioder med fast teaterdrift i Trondheim. Teaterdirektøren Gustav Wilhelm Selmer (1812–1875) kjøpte i 1839 teatret med innbo, og i den *Selmerske samling* i Gunnerusbiblioteket finnes en stor samling teatermanus og rollehefter. Noen av Selmers trykte skuespillutgaver har igjen tilhørt Det forenede dramatiske Selskab (som opprinnelig bygde teatret), og går tilbake til århundreskiftet. Det finnes også en samling teaterbilletter fra Selmers tid.

Foreningen *Det Trondhjemske Theater Interessentskab* ble opprettet på midten av 1850-tallet i den hensikt å etablere ny, fast teaterdrift i byen, og foreningens arkiv finnes bevart. Man lyktes i (for en tid) å etablere et fast teater i 1861, og tre privatarkiver knyttet til driften av dette teatret er bevart i Gunnerusbiblioteket.

Det finnes også en egen samling med teatermanus og rollehefter fra perioden 1861–1865, samt ytterligere en del manus eldre enn fra 1937 (etableringen av Trøndelag Teater).

I tillegg til det omtalte materialet, finnes det også en samling med notemanuskript som ikke er katalogisert (men internt listet), med dateringer fra 1700- og 1800-tallet.

Musikk, dans og sang generelt

Mye av tidens kunstaktivitet fant sted i en privat sosial ramme. Fra denne aktiviteten finnes enkelte *notebøker* og *dansebøker* i manuskripts form. Det finnes seks notebøker, hvorav to er identifisert med forfatter/opphavsmann: henholdsvis overklassegutten Johan Gjert Ulstads notebok for dansemusikk fra 1799, og felespilleren Jens Smeds *Nodebog* fra 1846. De øvrige stammer fra perioden 1720–1750.

Fra folkemusikken finnes dessuten et arkiv på om lag 500 slåtter fra Budalen i Sør-Trøndelag innsamlet av Ole Enlid.

Dansebøkene er lærebøker i overklassens selskapsdans, og de fire manuskriptene som befinner seg i biblioteket er alle fra 1700-tallet.

Det finnes også en samling *skillingsviser* i Gunnerusbiblioteket, hvor den eldste går tilbake til 1558 og den nyeste er fra 1951. Hovedtyngden ligger imidlertid på 1700- og 1800-tall. Fra før 1700-tallet finnes det også religiøs musikk, i tillegg til et rikholdig teaterarkiv fra 1900-tallet, som bl.a. rommer en stor samling teatermanuskripter.

Digitalisering

Et digitaliseringsprosjekt er underveis på Gunnerusbiblioteket, og teatermanusene vil blant annet bli søkbare i BIBSYS som en del av dette prosjektet. Mye av dette materialet, ikke minst Teatersamlingen, er komplisert å digitalisere, blant annet på grunn av tilstanden da det først ankom samlingen. Det er også omfangsrikt, og omfatter anslagsvis minst 50 hyllemeter. Biblioteket har tradisjon for prosjekter, og skulle gjerne sett et nasjonalt samarbeid om digitalisering av denne type materiale.

Vedlegg

Kilder til teater, dans og musikk 1700- og 1800 – tallet, NTNU UB Gunnerusbiblioteket

Musikkmanuskripter

Johan Daniel Berlin

Trykk: Musicaliske Elementer, eller Anledning / Berlin, Johan Daniel, 1 1744
[Utvalg] [Danser av Johan Daniel og Joh] / Berlin, Johan Daniel, 1 1750
[Symfonier, nr 2, D-dur] Sinfonia a 5 / Berlin, Johan Daniel, 1 1755
[Symfonier, nr 3, D-dur] Sinfonia a 6 / Berlin, Johan Daniel, 1 1755

[Symfonier, nr 1, D-dur] Sinfonia [manu] / Berlin, Johan Daniel, 1 1755
Concerto a 5 [manuskript]: Violino Con / Berlin, Johan Daniel, 1 1755

Johan Henrik Berlin

[Utvalg] Danser av Johan Daniel og Joh / Berlin, Johan Daniel, 1 1750
[Sonate, cembalo, fiolin, cello, Ess-du / Berlin, Johan Henrich, 1780
[Symfonier, nr 1, C-dur] Sinfonia a 6 [m] / Berlin, Johan Henrich, 1780
[Symfonier, nr 2, C-dur] Sinfonia a Viol/ Berlin, Johan Henrich, 1780
Cantate : opført i Anledning af den nye / Bech, Frederik Julius, 1787
Cantata [manuskript]: opført af Det Tr / Berlin, Johan Henrich, 1787

M. A. Udbye

Der Abschied [manuskript] / Cole, J. F. 1846
[Utvalg] Sange med Pianoforteakkompagne / Udbye, M.A. 1846
Partitur til fleerstemme Mandssange / Udbye, M.A. 1850
[Utvalg] Sange med Ledsagelse af Piano / Udbye, M.A. 1851
Qvartet for Vliino 1mo, Vliino 2do, Vla, / Udbye, M.A. 1852
[Arkiv] [manuskript] / Udbye, M.A. 1853
[Utvalg] Komposisjoner [manuskript] / Udbye, M.A. 1853
[Utvalg] Kompositioner [manuskript] / Udbye, M.A. 1855
[En Lørdagskveld] Partitur til En Løver / Udbye, M.A. 1855
Norsk Bondeliv [manuskript]: Duetter m / Udbye, M.A. 1856
Asgaardsreien [manuskript]: digt af J. / Udbye, M.A. 1856
[Prinsesserne] Prinsesserne, Op. 13 ma / Udbye, M.A. 1856
[Utvalg] [Mannskorsanger og komposisjon] / Udbye, M.A. 1857
Fredkulla [manuskript]: Opera i 2 Akte / Udbye, M.A. 1857
Fredkulla [manuskript]: Opera i 2 Akte / Udbye, M.A. 1857
Asgaardsreien [manuskript]: Op. 10 / Udbye, M.A. 1857
[Fredkulla] Kor- og solostemmer til Fr / Udbye, M.A. 1857
Tre Tersetter for Sopran, Alt og Bas m / Udbye, M.A. 1857
[Fredkulla] Div. stemmer og utkast til / Udbye, M.A. 1857
[Fredkulla] Ouverture til Fredkulla ma / Udbye, M.A. 1858
[Fredkulla] Ouverture til "Fredkulla" / Udbye, M.A. 1858
Kantate opført ved den af Det Kongelige / Udbye, M.A. 1859
Kantate [manuskript] / Udbye, M.A. 1859
7 Smaastykker for Pianoforte og Violin, / Udbye, M.A. 1860
Partitur til fleerstemme Sange [manus] / Udbye, M.A. 1860
Nordhavet [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
[Elverhøj] Partitur [til] Elverhøi [man] / Kuhlau, Friedrich 1860
Fantasi over nordiske Melodier [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
Dagen er oppe [manuskript]: Hanen gale / Udbye, M.A. 1860
[Utvalg] [Div. stemmer, avskrifter og u] / Udbye, M.A. 1860
12 Sange for Sopran, Alt og Bass [manus] / Udbye, M.A. 1860
Sex Sange [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
Polonaise for Orkester og Kor, Op. 18 / Udbye, M.A. 1860
Fjeldfuglen [manuskript]: romantisk Ope/ Ibsen, Henrik, 1828-190 1860
Andante [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
Dagen er oppe! [manuskript]: Op. 25: / Udbye, M.A. 1860
Festpolonaise [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
Sabbatstilhed [manuskript] / Udbye, M.A. 1860
Hr. Perrichons Reise [manuskript]: Lys / Udbye, M.A. 1861
Hr. Perrichons Reise [manuskript]: Par / Udbye, M.A. 1861
Orgelsager [manuskript] / Udbye, M.A. 1861
Magnus den Gode [manuskript]: historis / Udbye, M.A. 1863
Hjemve [manuskript]: Sangspil i 1 Akt / Udbye, M.A. 1863
Magnus den Gode [manuskript]: historis / Udbye, M.A. 1863
Kantate ved Klæbo Seminariums Femogtyve / Udbye, M.A. 1863
Norsk Krigssang [manuskript]: F dur / Udbye, M.A. 1864
[Arkiv] [manuskript] / Korsangforeningen / Tron 1864

6 Marscher for Militærmusik, Op. 32 [ma] / Udbye, M.A. 1864
 4 Marscher, Op. 33 [manuskript] / Udbye, M.A. 1865
 [Utvalg] Partiturer i samling [manuskript] / Udbye, M.A. 1865
 Andante [manuskript] / Udbye, M.A. 1866
 [Utvalg] Kompositioner [manuskript] / Udbye, M.A. 1866
 Junkeren og Flubergrosen, Op. 35 [manus] / Udbye, M.A. 1867
 Norges Vaar [manuskript] / Udbye, M.A. 1868
 22 Stykker for Violincel eller Violin o / Udbye, M.A. 1868
 Tyve smaa Trioer for Violin, Violincell / Udbye, M.A. 1868
 Serenade [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Variationer for Orchester [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 [Avskrifter] [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 For Orgel [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Norske Melodier [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Den friske Sang [manuskript]: a moll / Udbye, M.A. 1870
 Koraler [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Fredkulla [manuskript]: [opera] / Udbye, M.A. 1870
 Den første Sommerfugl [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Polonaise [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 Sønnetabet [manuskript]: Bassolo med L / Udbye, M.A. 1870
 Julekantate [manuskript]: for Kor, Sol / Udbye, M.A. 1870
 Hjemve [manuskript]: Sangspil i 1 Act / Udbye, M.A. 1870
 Polonaise [manuskript] / Udbye, M.A. 1870
 [Requiem] Mozarts Requiem [musikktrykk] / Mozart, Wolfgang Amadeus 1870
 Hjemve [manuskript]: Sangspil i 1 Akt / Udbye, M.A. 1870
 Polonaise, Primo & Secundo, F dur [manu] / Udbye, M.A. 1870
 [Utvalg] Kompositioner [manuskript] / Udbye, M.A. 1872
 Kantate ved Videnskabernes Selskabs Min / Udbye, M.A. 1872
 Heimferdskvelden [manuskript] / Udbye, M.A. 1872
 Sønnetabet [manuskript] / Udbye, M.A. 1872
 Islændinger i Norge [manuskript] / Udbye, M.A. 1873
 Polonaise [manuskript]: for orkester / Udbye, M.A. 1873
 Islændinger i Norge [manuskript]: hist / Udbye, M.A. 1873
 Gamle Dage [manuskript] / Udbye, M.A. 1876
 Opsang for de norske Skytterlag [manusk] / Udbye, M.A. 1882
 Thrøndernes Farvel til de bortdragende / Udbye, M.A. 1883
 Til Guldbryllupsparret Nordlund, den 13 / Udbye, M.A. 1883
 To norske Folkemelodier [manuskript] / Udbye, M.A. 1883
3 hyllemeter ukatalogiserte musikaler som har tilhørt Udbye.

Notebøker i manuskript

Nodebog til Viola de Gamba [manuskript] 1720
 Node-Bog og noget om General-Bas [manuskript] 1750
 Node-Bog med Haand-Stykker til Claveer [manuskript] 1750
 Node-Bog til Claveer med 123 Psalmer [manuskript] 1750
 Node Bog for Johan Gjert Ulstad, 1799 [manuskript] 1799
 Nodebog for Jens Smed [manuskript] 1846

Dansebøker i manuskript

[Dansebok [manuskript]: dansemelodier og beskrivelse av danser] 1740
 [Utvalg] [Danser av Johan Daniel og Joh] / Berlin, Johan Daniel, 1 1750
 Danse-Bog, Kiøbenhavn 1753 [manuskript] 1753
 [Dansebok] [manuskript] 1780
 Det Kongelige Bibliotek. Manuskript. Hagen. Qv. 16 I [Dansebok for klaver] Ex libris S. A. E. Hagen
 [manuskript]. [Ca 1795?]. Innhold: XVI Engelske Dandse / comp. af [O. A.] Lindeman, andre danser for klaver
 av Lindeman og andre komponister.

Aage Claudius Schults (1790-1868) notesamling

http://www.ntnu.no/ub/formidl/utgivelser/til_opplysning/to_nr17.pdf

Skillingsviser

Molde, Hanna-Sofie Skillingsviser 1558-1951 i Det kgl. norske videnskabers selskabs bibliotek / Hanna-Sofie Molde. - Trondheim: Universitetsbiblioteket, Avd.B, Spesialsamlingene, 1981. - XVIII, 322 s.: faks. (Katalog / Universitetsbiblioteket avd. B, Trondheim, Spesialsamlingene; 6)

Digitalisert katalog: <http://www.ntnu.no/ub/spesialsamlingene/digital/94b032629.html>

Teatersamlingen

Eldre notesamling (ikke katalogisert, men listeført i Spesialsamlingene)

Plakatsamling.

Selmerske samling. Direktør Gustav Wilhelms Selmer. Teatermanus 1800 – tallet + rollehefter.

Privatarkiver

Nr. 9 Thronhjems Theater (1861-1865)

Nr. 31 Trondhjem Nationale Scene (1911-1927)

Nr. 52 Trøndelag Teater, 1937 (- og eldre teaterhistorisk materiale)

Nr. 50 Store sangerfest i Trondheim 1883

Nr. 86 Det Trondhjemske musikalske Selskab av 1786

Se og: **Katalog over musikalier tilhørende Trondhjems musikalske Selskab / utarbeidet av Clara Baadsnes for A. C. Schult's legat. Gunnerus XA Fol 755**

Nr. 87 Det Musikaliske Øvelses Selskab i Trondhjem 1815-1831. Den Musikaliske Forening i Trondhjem 1831-

Nr. 97 Martin Andreas Udbye, 1820-1889, komponist.

Nr. 132 Lyststedet Hjorten, Trondheim 1859. Bygd ut til en kabaret – og revyscene. Revet i 1961. Hovedsakelig teatermanus, noter og program fra tidlig 1900 – tall.

Nr. 168 Ole Enlid, Budal. F. 1877- d. 1967. Samlet inn slåtter. I arkivet finnes 500 slåtter hvorav han selv har komponert 50. Antar en del av materialet stammer fra før 1900.

Et sprang inn i Nasjonalbibliotekets Teatersamling, og så – trinn for trinn – litt norsk balletthistorie

Førsteamanuensis Trine Næss (Nasjonalbiblioteket)

Høsten 1957 ble Teaterhistorisk samling formelt innviet i Universitetsbiblioteket i Oslo. Initiativtaker og grunnlegger var den teaterinteresserte universitetsbibliotekar Øyvind Anker. Materialet som var grunnlaget i samlingen besto dels av gaver, dels kjøp, dels overføringer fra statsarkivet. Da Nasjonalbiblioteket ble opprettet, fulgte teatersamlingen med. Siden da har samlingen vokst til cirka 650 hyllemeter, i tillegg til plakater og scenografi, samt boksamlingen. Denne fremstillingen tar imidlertid utgangspunkt i *arkivdelen*. Denne består av en plakatsamling, en programsamling, en scenografisamling, en portrettsamling, en samling kalt *ibseniana*, og den største samlingen som består av *enkeltarkiv* etter teatre, skuespillere, instruktører og teatersjefer, teaterorganisasjoner, teaterforskere osv., til sammen 208 enkeltarkiv. Disse kan igjen romme rollehefter, regibøker, scenografi, scene- og rollefotos, utklipp, korrespondanse, regnskaper, administrasjonspapirer, kostyme- og regiprotokoller, og etter hvert også en del digitalt materiale.

Alt dette er ordnet og katalogisert, men i ulike formater, alt fra gammeldagse kortkataloger og word-baserte oversiktslister, til innføring i den databaserte katalogen «Hanske». En begynnende digitaliseringsprosess er i gang (bl.a. av alle Christiania Theaters teaterplakater), men det mangler foreløpig et godt gjenfinningssystem.

Teatersamlingen er bredt anlagt, og omfatter også ballett, revy, Den Norske Opera, Fjernsynsteatret, amatørteater og «laiv».

Dette innlegget tar sikte på å belyse noen «lange linjer» i norsk balletthistorie med utgangspunkt i Nasjonalbibliotekets materiale. Det finnes også flere enkeltarkiv på ballettrelaterte personer, men noen av disse er av begrenset omfang. Man kan også finne relevante opplysninger om norsk ballett i revy-arkivene, og i forbindelse med operette-forestillinger og musikalere.

Tidlig materiale

Det eldste dokumentet er fra 1799, Det dramatiske Selskab i Christianias «Medlemsrull». De tre eldste arkivene er fra 1800-tallet; det dreier seg om arkivene etter Det dramatiske Selskab, Christiania Theater og Kristiania norske Theater, samt noen mindre personarkiv fra 1800-tallet.

Arkivet etter Det dramatiske Selskab rommer korrespondanse, regninger, kvitteringer o. l., samt Forhandlingsprotokollene fra 1819 til 1841, og ikke minst en fortegnelse over rollebesetningene fra 1804 til 1838, og noe senere materiale fra 1860–1920. I dette materialet finnes også muligens informasjon om dans som del av enkelte forestillinger. Det finnes også en liten samling av prologer og epiloger som bl. a. rommer eksempler på *tableau vivant*, gjerne i antikk-mytologisk eller allegorisk stil.

Først med den svenske dansemester og teaterentreprenør Johan Peter Strömberg (1773–1834) finnes det dokumenter som annonserer rene danseopptredener (ballett). Det dreier seg om to plakater fra 1828. Ytterligere noen få Strömberg-dokumenter finnes, hovedsakelig knyttet til oppsetningen av *Fredsfesten*, og av teatrets konkurs.

Christiania Theater

Det er i Christiania Theaters store arkiv vi finner videre dokumentasjon av norsk balletthistorie. Arkivet ble opprinnelig summarisk ordnet av Statsarkivet, mens Trine Næss selv har utarbeidet en utførlig katalog. Samlingen rommer spor etter norsk balletthistorie fra 1840- og 60-årene, vesentlig gjestespill, bl.a. av ballettmester August Bournonville (1805–1879) fra Det kongelige teater i København.

Det finnes også materiale om *Det Johannesénske Balletselskab*, som i 1879 søkte Christiania Theater om engasjement i markedsuken, men fikk avslag. Familien Johannesén slo seg likevel ned i Christiania, og ble nyttig for teatret. Det foreligger bl.a. regninger som dokumenterer deres innsats, som inkluderer undervisning av skuespillerne, blant annet tarantellen Nora (dvs. Johanne Juell) danset i den norske urpremièren på *Et dukkehjem* i 1880. Familien slapp imidlertid ikke til med sin søknad om å få fremføre rene danseforestillinger ved teatret.

1900-tallet - personarkiver

Augusta Johannesen startet imidlertid ballettskole i Christiania senere, hvor blant annet Per Aabel (1902–1999) var blant elevene. Arkivalia etter Aabel representerer den neste «tråden» i norsk balletthistorie. Det finnes en stor og bredt sammensatt samling mottatt fra hans familie, med blant annet bilder og avisutklipp fra hans ballettstudier i utlandet på 1920-tallet. Han hadde en aktiv karriere som danser og koreograf, og fikk i 1927 engasjement hos den tyske teaterlegenden Max Reinhardt, som Prinsen i Pantomimen *Miraklet*.

Teatersamlingen har også arkivmateriale fra karrieren til Max Reinhardts virkelige «stjerne» ti år tidligere, Lillebil Ibsen (1899–1989), hovedsakelig fotografier.

Det finnes også gode enkelt-arkiv fra den moderne ballettens (fridansens) begynnelse, bl.a. en brevsamling etter danserinnen og koreografen Ingse Kaarsberg fra årene 1919–20, hvor hun forteller om sitt utenlandsopphold med studier bl. a. hos den sveitsiske dansefornyeren Émile Jacques-Dalcroze, samt koreografiske opptegnelser fra hennes egne ballerter omkring 1930.

I 30-årene kom Elsa Lindenberg til Norge fra Tyskland sammen med den kjente psykoanalytiker Wilhelm Reich, og ga nye impulser med bl.a. politiske revyer. Hennes arkiv består primært av fotografier.

Det finnes også et stort arkiv etter ballettens *grande dame* Gerd Kjølås, som rommer koreografisk materiale. Hun samlet også selv materiale om norsk balletthistorie, og laget egne utklippsbøker som dekker perioden 1929–1955, bl.a. finnes atskillig materiale om hennes ensemble Ny Norsk Ballett. Ny Norsk Ballett har også sitt eget arkiv med fotomateriale, som

bl.a. viser deres repertoarprofil, med temaer fra norske eventyr og folkløse. Dette materialet suppleres med arkivalia etter Fernanda Smith, som var elev hos Gerd Kjølås.

Da Rita Tori i 1953 gikk inn som ensembles leder, ble navnet forandret til Den Norske Ballett, som utgjorde grunnlaget for Den Norske Operas ballettensemble i løpet av 1950-årene. Det finnes et eget arkiv for Rita Tori, men det meste av dette befinner seg nå på Oslo museum (tidligere Oslo bymuseum, som overtok Teatermuseet i Oslos samlinger i 2010), sammen med den store kostymesamlingen etter henne.

Da Den Norske Opera & Ballett flyttet inn i sitt nybygg i 2008, ble Operaens store arkiv overdratt til Nasjonalbiblioteket. Her dokumenteres opera og ballett side om side, men det er verdt å notere at bestemte typer materiale bare dreier seg om balletten - som samlingen av koreologi, og papirer vedrørende Ballettverkstedet og Ballettlaboratoriet.

Det nyeste tilskuddet til norsk balletthistorie i Nasjonalbibliotekets teatersamling er Jorunn Kirkenærs arkiv, tidligere danser både i Den Norske Ballett og siden i opera-balletten. Mye av materialet dreier seg også om hennes ballettskole, Den Norske Balletthøgskole.

Næss' høyeste ønske for teatersamlingen på Nasjonalbiblioteket er at det dukker opp ennå ukjent materiale. Fortsatt forekommer dette, bl.a. fant hun selv mye nytt materiale, deriblant to Ibsen-brev, under gjennomgangen av Christiania Theaters arkiv.

Teatersamlingen er avhengig av gaver, og dette forutsetter at både enkeltpersoner og institusjoner er bevisste på å ta vare på materiale. Både i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling og i teatersamlingen leser personalet dødsannonser, og henvender seg til etterkommerne av mulige donatorer. Dette krever både stor genealogisk kunnskap, og fingerspitzgefühl for hvor raskt man kan henvende seg uten å oppfattes som takløs, men før verdifullt materiale går tapt for alltid.

Like viktig er det at det tas vare på det dagens kunst- og kulturliv produserer, og at dette leveres til Nasjonalbiblioteket av «dem der ute». Man må gjerne «mase» for å få de frie gruppene til å avlevere materiale. Den nylig nedlagte BAKtruppens arkiv utgjør slik et viktig tilskudd. Man får også mindre scenografisk materiale enn før, skjønt viktig materiale etter bl.a. Jens Wang-generasjonen er blitt overlevert Nasjonalbiblioteket fra det nå nedlagte Teatermuseet i Oslo. Andre deler av teatermuseets samling av scenemodeller, som i sin tid ble omhyggelig innsamlet av ildsjelen Øyvind Anker, befinner seg nå i Oslo museum, til dels utilgjengelig for publikum. Denne type materiale representerer også lett et plassproblem. Dette fører også til at naturlig samhørende materiale, som sceneskisser og -modeller, splittes opp etter materialtype i stedet for faglig tilhørighet.

Digitaliseringen av teatersamlingens materiale er i gang, men tar tid, og kompliseres av andre oppgaver i Nasjonalbiblioteket.

Teaterarkivet i Bergen: Skatten i kjelleren

Førstekonsulent Tove Jensen Holmås (Teaterarkivet, Universitetet i Bergen)

Arkivalia

Rent fysisk finner man Teaterarkivet i Bergen i en pen kjeller ved Universitetet i Bergen (UiB). I utgangspunktet er det også på sett og vis et «perfekt» teaterarkiv; et komplett arkiv over Bergens teaterliv fra 1793, med Det dramatiske Selskab og Johan Nordahl Brun, og fremover til Internettets og e-postens dager. Materialtypene utgjør en slags hel sirkel rundt en oppsetning på scenen; her finnes styreprotokoller med vedtak om repertoar, korrespondanse med forfatter, manus, redigert sufflørmanus, prøvejournaler, regibøker, rekvisittlister, stikkord om scenografi og kulisser, noter, plakater, programhefter, scene- og dekorasjonsfoto og kritikker som ivaretar resepsjonsaspektet.

Arkivet omfatter arkivalia fra Det Dramatiske Selskab fra 1794, Det norske Theater 1850–63, Den Nationale Scene fra 1876, Komedieteatret 1933–1964, Bergens Dramatiske Klubb 1939–slutten av 40-tallet, og utklippmapper om frie teatergrupper i Bergen.

I tillegg finnes det mer løsrevne elementer, som et komplett sett tegninger fra Wien-firmaet Fellner & Helmer av Bergens nye teaterbygning, som senere ble forkastet. I safen finnes også Kong Carl Johans utnevning av Emanuel Mohr til krigscommisær på pergament med kongens signatur og segl, fra 1818. Samt ulike fotografier, fotoalbum og utklippbøker.

I dag består tilveksten hovedsakelig av materiale fra Den Nationale Scene, primært sufflørmanus og programmer, samt lysmanus. Etter slutten av 80-tallet finnes dessverre ikke lenger korrespondanse fra teatret; e-post lagres tankevekkende nok ikke.

Historie

Stiftelsen Bergens Teatermuseum ble grunnlagt i 1919 av Sigvald Johannessen, som ble museets første direktør, og som er et tydelig eksempel på enkeltpersoners betydning på dette feltet. Han var nærmest «født» i det gamle teatret, det såkalte Komodiehuset på Engen, hvor hans far var dekorasjonsmaler. Han samlet systematisk inn gjenstander som skulle kastes. Hans katalog fra 1920-årene, med håndmalte akvareller av gjenstandene på hvert kort, er i dag et klenodium. Arkivet har også teatermuseets intendant Kaptein Kühles tegninger, bl.a. av drivhjulet for scenemaskineriet. Teatermuseet var fra først av lokalisert i selve Komodiehuset.

En enkelthendelse med ringvirkninger for det historiske teatermaterialet i Bergen, var bombingene av Komodiehuset av engelske jagerfly i 1944, hvor Johannessen tragisk selv omkom. Mye gikk tapt i brannen og den påfølgende rivningen. Men mye ble også reddet, og det er gripende å komme over dokumenter med synlige spor av vann og flammer, som noen klarte å redde.

I 1969 ble faget teatervitenskap en realitet i Bergen, som en del av Nordisk institutt. Da faget fikk sitt eget institutt, flyttet man inn i en eldre villa i Villaveien 5, sammen med teatermuseet

og teaterarkivet (som fortsatt tilhører Seksjon for teatervitenskap ved UiB). Professor Knut Nygaard hentet også inn universitetsbibliotekets teaterlitteratur, med den tanke at materialet måtte være der forskerne var. Denne fysiske samlokaliseringen var lenge et sentralt element i instituttets tilværelse, inntil villaen ble solgt i 1998. I dag er forskerne fysisk litt lengre borte – men det er lettere å bevege på dem enn på et arkiv på godt og vel 600 hyllemeter.

Bergen Teatermuseum opphørte å være en egen stiftelse og gikk inn i Bergen museums kulturhistoriske samlinger under betegnelsen Teatersamlingen i 1997. Dermed ble det både et fysisk og et organisatorisk skille mellom teaterarkivet og teatersamlingen. Bergen museum har heller ikke lenger noen teaterfaglig utdannet leder for samlingen, etter at professor Kari Gaarder Losnedahl gikk av, og mye av samlingen står i dag pakket ned og utilgjengelig for publikum.

Det har også vært forslag om endringer for teaterarkivet, bl.a. om å legge det, sammen med andre arkiver, inn under universitetsbiblioteket. Foreløpig har de fagansvarlige ved arkivene gjort så vidt kraftig motstand at forslaget – foreløpig – er lagt på is.

Utfordringer

Det er en utfordring å øke forståelsen for at en slik type arkivmateriale som i Teaterarkivet i Bergen utgjør en uløselig *helhet*, ut fra selve scenekunstens beskaffenhet. Det er en faglig nødvendighet å holde materialet samlet, og unngå oppsplitting for eksempel etter materialtype; noter, skisser, manus osv. Det er en tendens til at små enheter legges inn under stadig større sådanne. Symptomatisk på dette er at teatervitenskap som fag i dag ligger under Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, fysisk atskilt fra teaterarkivet, hvor Holmås selv er eneste ansatt.

Samtidig er det behov for en fullstendig rekatalogisering av hele arkivet, der det i dag opereres med flere ulike ordningssystemer og numeriske rekker. Deler av samlingen (manusarkivet) har tidligere vært søkbar på nett, men er det for øyeblikket ikke. Det arbeides imidlertid med en oppdatering av denne basen.

Digitalisering er et viktig felt. Hittil har det vært enkeltstående prosjekter knyttet til Nordahl Grieg, Holberg (som inkluderer rollehefter tilbake til 1790-tallet), og Ibsen. Her har man også fått god hjelp fra Statsarkivet i Bergen, og det er gjort nye initiativ fra Håndskriftsamlingen ved Universitetsbiblioteket.

Den fremtidige personalsituasjonen er usikker. Tidligere arbeidet professor Knut Nygaard på heltid i arkivet, sammen med en assistent. Holmås selv har femti prosent stilling – og ingen kontorhjelp. Det er uavklart hva slags bemanning eller videre fremtid for samlingen man ser for seg.

Teaterarkivet er på mange måter et strålende og på flere områder nærmest komplett arkiv, som er mye brukt av både norske og utenlandske forskere. Fremtiden må rettes mot en stadig større digital tilgjengelighet. Økt oppmerksomhet rundt disse problemstillingene, som denne konferansen, bør også være et viktig bidrag til fortsatt drift og synlighet.

Arkiver og enkeltmanuskripter i Nasjonalbibliotekets musikkamling av betydning for forskning i 1700- og 1800-tallets musikkultur

Universitetsbibliotekar Øyvind Norheim (Nasjonalbiblioteket)

I Nasjonalbiblioteket finnes musikalske håndskrifter fortsatt samlet i Norsk musikkamling. Dette består av enkeltmanuskripter av høyst ulik karakter. Disse er ofte vanskelig å beskrive eller ordne med tanke på senere gjenfinning. En sak er enkeltmanuskripter med identifiserbare komposisjoner av mer eller mindre kjente komponister. Disse kan også være problematiske på mange vis, men fra et katalog- og gjenfinningssynspunkt er de forskjellige typer samlehandskrifter en betydelig større utfordring. Det dreier seg her gjerne om hefter og bøker av forskjellig format og omfang, gjerne uten tittel. Mange har også hatt forskjellige eiere. I mange tilfeller er det ikke engang knyttet navn til håndskriftet, og dette får derfor en litt tilfeldig tittel, som kan være ganske intetsigende med tanke på senere gjenfinning.

Eksempler på materialtyper i musikkamlingen kan være:

- Spillemannsbøker (etter stadsmusikanter og forpaktere)
- Dansebøker (nedtegnede konfigurasjoner)
- Samlebind (for eksempel avskrifter av enkeltpersoner)
- Menuettbøker (svært sammensatt repertoar i tidens dansemusikk, ofte uten titler)
- Engelske danser
- Det musicalske Lyceums notesamling
- Christiania Theaters notesamling
- De Ankerske musikalier
- Tellefsenske papirer
- Lindeman-samlingen(e)

Arkiver

Selskapet Det musicalske Lyceum ble stiftet 1810 i Christiania med det formål å «fremme Musiken og at soutinere dugelige og overhovedet uformuende Artister». Det ble oppløst 1838. Selskapet fungerte som et orkester, og oppførte musikkdramatikk. Herfra er bevart Hans Hagerup Falbes (1772–1830) manuskripter (deriblant kantaten til Universitetets opprettelse i 1811).

Christiania Theaters notesamling ligger nedpakket i Mo i Rana (bortsett fra de norske/skandinaviske bidragene, som finnes i teatersamlingen.) Her finnes også materiale fra tiden før Christiania Theater, faktisk repertoar helt tilbake til 1750.

De ankerske musikalier (Christian Anker 1779–1807) består av kopier av et kontinentalt repertoar, som ble fremført i teaterbygningen i Grøndsehaven.

De tellefsenske papirer etter familien Tellefsen (Johan Christian Tellefsen 1774–1857, Johan Cornelius Tellefsen 1816–1897, Thomas Dyke Ackland Tellefsen 1823–1874), finnes nokså tilfeldigvis i Nasjonalbiblioteket, da en Tellefsen tidligere arbeidet i biblioteket.

Lindeman-samlingene etter familien Lindeman rommer trykte og håndskrevne komposisjoner, oversettelser av musikkteoretiske skrifter, kompendier med klaverøvelser etc., avskrifter og trykte noter etter europeiske komponister fra 1700- og tidlig 1800-tall, brev, bilder og annet materiale.

Gjenfinning og kildetilgang

Materialet er ordnet og katalogisert etter ulike systemer, i form av eldre kortkataloger (gjelder alle typer materiale), manuskriptprotokoller, og diverse fortegnelser og lister. Det finnes også ennå ubehandlede samlinger. Etter hvert blir katalogposter til flere og flere manuskripter gjort søkbare i programmet Hanske. Digitalisering av manuskripter er også kommet godt i gang.

Søkbarhet, det å gjøre dokumentene gjenfinnbare, er likevel en utfordring. Materialet er svært variert, med egenskaper og særegenheter som ikke uten videre lar seg rubrisere. Det kan være vanskelig å finne arkivalia, selv når de er digitaliserte og ligger i Hanske - i hvert fall uten at man foretar helt spesifikke søk, og altså vet hva man ønsker å finne i utgangspunktet.

Den menneskelige faktor

Disse utfordringene fordrer et personale med meget god kjennskap til samlingene. En slik utvikles best gjennom fysisk nærkontakt med kildene, altså at man har sin daglige gang mellom hyllene. Denne kompetansen kan bare utvikles over tid, og kan best utvikles gjennom forskningserfaring med utgangspunkt i samlingene. Samlingskuratorens kjennskap til forskningsmiljøene og forskningsutviklingen er også avgjørende for utnyttelsen av kildematerialet

Smått kan være godt: Noen påstander

Små, spesialiserte samlinger kan oftere gi anledning til høy, spesialisert faglig kompetanse. Det er en myte at sammenslåing i større enheter alltid gir en gevinst. (Gevinst for hvem, i så fall?) På den annen side kan *samløkalisering* og nettverksbygging ofte være til stor fordel for brukerne av materialet.

Teaterbygningen som kilde

Ekskursjon: Omvisning på Trøndelag Teater

Markedskonsulent Geir Schønberg tok meget vel imot forsamlingen og viste oss rundt i den store teaterbygningen, som spenner over en uvanlig lang periode i norsk teaterarkitektur, fra den opprinnelige scenens åpning i 1816 til nybygget sto ferdig i 1997. Slik utgjør Trøndelag Teater en viktig synliggjøring av norsk teaterhistorie gjennom to hundre år. For øvrig er dette også den siste gjenværende scene hvor Ibsen selv instruerte skuespillere, under gjestespill i 1850-årene.

Dagens siste hovedinnlegg fant sted i teatrets konferanserom:

Teaterbygningen som kilde

Thoralf Berg (Høgskolen i Sør-Trøndelag)

Det er ingen selvfølge at den nå snart 200 år gamle teaterbygningen til Trøndelag Teater med dagens «Gamle Scene» fortsatt eksisterer, forholdsvis intakt. Helt siden byggingen i 1816 og frem til 1970-tallet har huset vært truet, ikke minst av «saneringsspøkelset». Både det forhold at bygget ble plassert på Kalvskinnnet, omgitt av åpne jorder, og at det ble bygget i mur (lenge før murpåbudet kom i 1845), gjorde at teaterbygningen unngikk å bli offer for en av de mange bybrannene som rammet Trondheim på 1800-tallet.

1900-tallet var likevel den farligste tiden, særlig perioden 1950-70, da bymoderniseringen herjet som verst. Det gamle revyteatret Hjorten i Ila, med serveringshus i dragestil, egen friluftscene og fast orkester, ble revet så sent som i 1962. Dermed var den for alltid tapt som kilde for en viktig del av Trondheims kultur- og underholdningsliv.

På 1950-tallet later bypolitikernes mantra til å ha vært: «Bilen må frem». I en reguleringsplan for Trondheim sentrum fra 1956 skulle Prinsens gate, som løper parallelt med teaterbygningen utenfor den gamle hovedinngangen, utvides, og for å oppnå dette var det aktuelt å rive teaterbygningen. På den andre siden av teaterbygget ville en rutebilstasjon lagt beslag på teatrets tomt (der nybygget i dag ligger). Reguleringsplanen truet teateret så å si på to fronter.

I 1963 hadde heldigvis byplanleggere og -politikere fått tid til å besinne seg. En ny reguleringsplan ble utarbeidet, hvor en framtidig utvidelse av Prinsens gate ikke gjorde det nødvendig å endre teaterbygningens beliggenhet.

En enda større trussel mot teaterbygningens eksistens kom imidlertid fra teaterhold, representert ved blant andre teatersjef Victor Huseby og styret for Det Trondhjemske Theaterinteressentskab, altså bygningens eiere. Begge ønsket seg et nytt teater i byen, dvs. et nybygg på en annen tomt. Man kunne ikke regne med betydelig offentlig støtte til en ny teaterbygning, og byggesummen måtte man derfor fremskaffe på egen hånd. Både teatersjef Huseby og representantene for aksjeeierne var klar over den betydelige grunnlagskapitalen for en ny teaterbygning som lå i den etter hvert svært sentralt beliggende og attraktive tomten som bygningen sto på. For å kunne frigjøre denne tomteverdien, måtte bygningen bort.

Samtidig var man pinlig klar over at bygningen med salen og scenen var av stor kulturhistorisk verdi. Det kunne forventes mye motstand fra en bred opinion om også denne bygningen skulle lide samme skjebne som Hjorten. Man ønsket for all del å unngå en bred

folkelig motstand mot å rive det gamle teateret for å kunne finansiere et nytt. Teatersjef Huseby erkjente i 1956 at den gamle teatersalongen måtte bevares, og foreslo at denne ble flyttet til Sverresborg folkemuseum. Ideen vakte imidlertid lite begeistring, og fremstår i dag mest som en kuriositet.

Styret for Det Trondhjemske Theaterinteressentskab var bevisst på at både den gamle teatersalongen og proscenium måtte bevares fordi både salongen og scenen til en viss grad fortsatt eksisterte i den opprinnelige formen fra 1816. Styrets alternative plan gikk derfor ut på å flytte sceneinteriøret ut av den gamle bygningen og til en ny teaterbygning bak Vår Frue kirke, hvor den gamle scenen kunne få nytt liv som biscene. Også dette forslaget var dødfødt.

Disse to forslagene viser hvordan det i modernitetens navn var mulig å tenke om en «umoderne» teaterbygning fra 1816. Det positive med fremstøtene var at de trolig satte mange på tanke om at den gamle salen og scenen samt selve teaterbygningen faktisk var bevaringsverdige. Mange tilkjennega også hvor viktig og verdifullt det var å ta vare på bygningen. Det viktigste tiltaket i så måte ble tatt da Den antikvariske bygningsnemnd i april 1967 var på befaring i teateret. I rapporten til Riksantikvaren foreslo nemnda at bygningen ble fredet, hvilket skjedde i august 1969.

Styret for aksjeeierne var lite fornøyd med vedtaket, ettersom man nå mistet herredømmet over den økonomiske verdien som lå i selve tomten. Derfor ba man om en presisering, om hvorvidt vedtaket kun gjaldt interiøret, som eventuelt kunne bevares gjennom en flytting, eller omfattet det også selve bygningen? Riksantikvar Roar Hauglids svar levnet imidlertid ingen tvil om at fredningen omfattet hele bygningskomplekset, og var krystallklar på at styret ikke kunne regne med å få godkjent en flytting av salongen. Dermed var ikke bare salen og scenen reddet, men også det bygningsmiljøet som salen og scenen inngikk i.

Da denne fremstillingen i forhold til å ta vare på teaterbygningen som historisk kilde kan virke noe kritisk overfor teatersjef Huseby og styret, skal det anføres at Huseby og eierne gjennomgående viste en helt annen side når det gjaldt å ta vare på salen, scenen og bygningen. Det Trondhjemske Theaterinteressentskab samt en rekke teatersjefer har nemlig lyktes i å drive moderne teatervirksomhet i en bygning av mer eller mindre museal art. Gjennom omtanke, prioriteringer, økonomiske investeringer og pietet overfor tradisjonen er teaterbygningen blitt forvaltet på en måte som gjør at den per dags dato til en viss grad kan anvendes som en historisk kilde til teaterforholdene og -virksomheten i tidligere tider.

Aksjeselskapet Det Trondhjemske Theaterinteressentskab ble etablert i 1856 og overtok teaterbygningen fra en privat eier (Gustav Wilhelm Selmer). I 1858 sørget de nye eierne for et tilbygg, dvs. hjørnebygningen, som ble anvendt som konsertsal og kafélokale, og som i dag rommer Theatercafeen. En rekke endringer fulgte, primært av de «selskapelige» rommene som garderobeservering, osv. Dette var viktig i en tid uten offentlig inntekter, da det handlet om å trekke flest mulig publikummere til et lokale hvor man fant det komfortabelt å oppholde seg. Skuespillergarderobeservering og verksteder ble også pusset opp.

De viktigste endringene som berører selve teatersalen:

- Det ble bygd et nytt publikumsgalleri i 1841 ved å senke den opprinnelige balkongen
- De opprinnelige rette publikumsbenkene, som var delt av en midtgang, ble endret til svakt buede, sammenhengende stolrader

- Salen ble rikt utsmykket på 1880-tallet. Denne ble grundig restaurert i forbindelse med femtiårsjubileet for Trøndelag Teater i 1987, og gjennomgår våren 2012 en ny oppussing i anledning Trøndelag Teaters 75års-jubileum
- Noen fargeendringer er foretatt underveis
- Utskiftinger av stolene med jevne mellomrom
- En ekstra branndør fra parkett ut til mot Prinsens gate kom til i 1909

Selve scenen har kun blitt endret i minimal grad. Målene på sceneåpningen er som i 1816. Det samme gjelder for det skrånende scenegulvet, hvor gulvplankene riktig nok er skiftet ut. Det scenetekniske utstyret har dessuten vært løpende oppdatert, og sceneteppet er skiftet ut noen ganger.

Eksteriøret har gjennomgått to vesentlige endringer:

- De karakteristiske greske musene ble skapt av Arne Fladager i 1892
- Hovedtrappen har gjennomgått to vesentlige endringer:
  - På 1880-tallet fikk hovedinngangen en frontal trapp, som ble revet i 1932
  - I 1910 ble trappeplataet forlenget mot nord på grunn av en ekstra branndør ut mot Prinsens gate

Det finnes bare begrenset med arkivmateriale igjen etter Interessentskabet. Da det i 1940 gikk rykter om forestående bombing av Trondheim, flyttet man arkivmaterialet dit man trodde det ville ligge trygt – nemlig til Steinkjer, som ble hardt rammet av bombeangrep. Dermed gikk mye av materialet tapt.

Dag 2

Arkivsenteret Dora og Arkivportalen

Arkivsenteret Dora og Arkivportalen

Arkivar Maria Press (Statsarkivet i Trondheim)

Maria Press arbeider med tilgjengeliggjøring og formidling på Arkivsenteret Dora. Dette arbeidet består på den ene siden i tilgjengeliggjøring som det er opp til publikum å benytte seg av, som tilgang til ressurser på Internett og åpen lesesal, og på den annen side i proaktiv formidling, rettet mot et i utgangspunktet «passivt» publikum.

Et arkiv består av en samling dokumenter som har blitt opprettet i eller har kommet inn til en virksomhet. Arkivet skal speile denne virksomheten. Arkivdokumenter er som regel bare opprettet i ett eksemplar, og foreligger altså ikke trykt.

Arkivsenteret åpnet i 2006, og representerer et samarbeid mellom Statsarkivet i Trondheim, Interkommunalt arkiv Trøndelag, Trondheim Byarkiv, NTNUs Universitetsbibliotek og Forsvarsmuseet. Det er lokalisert i den opprinnelige ubåtbunkeren Dora 1, som ble bygd av tyskerne under 2. Verdenskrig. Her finnes 50.000 hyllemeter med arkivdokumenter av mange ulike slag.

Den største enheten i Arkivsenteret er Statsarkivet i Trondheim, med 25.000 hyllemeter arkiv fra statlig sektor og mer enn 1000 ulike privatarkiv. Statsarkivet arbeider med tilsyn og rådgivning av lokale statlige etater, fungerer som magasin og driver med konservering, tilgjengeliggjøring og formidling.

IKA Trøndelag Iks er et interkommunalt selskap, bestående av 35 kommuner i Nord- og Sør-Trøndelag og Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner. IKA oppbevarer i dag arkiv etter 26 kommuner, er rådgiver for medlemskommunene, koordinerende organ innenfor privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag, og driver med tilgjengeliggjøring og formidling.

Trondheim byarkiv har depot i Arkivsenteret med ca.15.000 hyllemeter. Byarkivet registrerer og skanner kommunens post, og gir veiledning i arkivfaglige spørsmål overfor kommunens etater, og avleverte arkiver oppbevares og formidles av IKA. I tillegg kommer en fotosamling, og ikke minst Byggesaksarkivet, som benyttes på Arkivsenterets lesesal.

NTNU Universitetsbiblioteket har ulike privatarkiv – personarkiv, gårdsarkiv, teknoarkiv og privatarkiv knyttet til forskning. I tillegg finnes originalutgaver av gamle aviser, Bilderegistreringsprosjektet, og selvsagt bøker.

Forsvarsmuseet er et nasjonalt depot bestående av bibliotek med bøker, militære instruksjoner, bilder etc., i tillegg til en våpensamling.

Arkivsenterets aktører deler på mange fellesarealer og -funksjoner, som resepsjon, sentralbord og vakthold, utstillingsareal, lesesal og lesesalsskanke, kafé, møterom, et eget

rom for ordning av arkiv, et mottaksrom, og ikke minst en felles webside med publikumsveiledning på tvers av institusjonene.

Tanken bak det felles arkivsenteret er både å bidra til økt tilgjengelighet overfor publikum og til større synlighet. For publikum gir dette fordeler fordi flere samlinger er å finne på ett sted, åpningstidene antakelig er utvidet i forhold til hva de ellers ville vært, lesesalene holder høyere standard, og man er bedre rustet til å ta imot ulike typer brukere.

For personalet betyr et større fagmiljø større kunnskapsutbytte, og samarbeid rundt mange oppgaver gir bedre utnyttelse av ressursene. Man kan samarbeide rundt oppgaver som formidling gjennom felles utstillinger, skoleopplegg, utvikling av nye formidlingsmetoder og nettbaserte tjenester. Man kan også samarbeide om informasjon og markedsføring.

Ikke minst betyr samarbeidet også kompetanseoverføring, både når det gjelder ordning og katalogisering, rådgivning for offentlige kontorer (for eksempel i forhold til arkivdanning), elektroniske arkiv og interne kurs (for eksempel ASTA, gotisk skrift, regler for innsyn etc.)

Det samarbeides også om privatarkivene. Etter en avtale mellom Statsarkivet og UB har sistnevnte valgt å begrense seg til kun vitenskapelig orienterte privatarkiver. Det betyr at Statsarkivet tar de øvrige, herunder også kunstnerisk relevante arkiver, som for dans og teater. Dette betyr samtidig at det ikke finnes noen *egen* samling med kunstfaglig relevant materiale.

Det er også planlagt videre samarbeid, i form av konservering og tekniske tjenester, fotoregrering og bevaring, samt felles magasin for arkiv, bibliotek og museer.

Samtidig fører samarbeidet uvegerlig også til utfordringer. Ulike etater kan ha ulike retningslinjer, ulike datasystemer, ulike prioriteringer og ulike tradisjoner.

«Kunstfagenes kilder» i Statsarkivet

Dette er en liste over en del privatarkiv med tilknytning til musikk- og teaterhistorie som finnes i Statsarkivet. Oversikten er ikke komplett. En fullstendig oversikt får man imidlertid ved å gå til Arkivsenterets nettsider: www.arkivsenteret.no/site/?q=node/227

- Bigumske skuespillerselskap 1829–30 Se PA 173 og 176
- Bosse Harriet PA
- Dramatiske selskab i Trondhjem, 1829 Se PA 173
- Forenede dramatiske Selskab, Trondheim 1821-1833 PA 176, Se PA 174
- Hornemann, Johan, Trondheim 1825–1897 PA 175
- Huan, S.O. 3 sangbøker, harmonikaskole m.m. PE 124
- Indtrønderlagets sangkor 1923–1986 PA 244
- Maysons teater, Trondheim, Moss 1836–1838 Se PA 173
- Musicalske Forening, DenTrondheim 1832 Se ps 173
- Musikalske forhold Trondheim 1874: Se pl 322
- MusikkliivTrondheim 1650–1800: Se pa 75
- Orlamundts teater Trondheim med mer 1833–1834 Se pa 173
- Pettersen Hans E, 1823–, Trondheim, orgelbygger. Sanger m.m. PE 212
- Piepenbrinck notesamling udatert?
- Sanger (Knudtzon)Trondheim1816–1823 Se pa 564

- Sanger og viser Oppskrift fra Meldal 1820–1855 Se pl 430
- Sanger og viser Trondheim, fra pa 541–542 1820–1855 pl 433
- Sanger og viser Trondheim 1864–1877 Se pl 448
- Sanger og viser Trondheim 1812 pl 454
- Sangerstevnet i Trondheim 1902 1901–1904 pa 142
- Schøller, Birgitte, notebok 1676, PE 24 – se Digitalarkivet <http://da2.uib.no/cgi-win/WebBok.exe?slag=lesbok&bokid=scholler>
- Syngespill Trondheimca 1930 Se pl 447
- Trondhjems almindelige Mandssang-forening 1863–1867 Se pa 128
- Trondhjems Korforbund Trondheim 1936–1982 pa 94
- Trondhjems studentersangforening 1915–198 5pa 264
- Trondhjems teater 1829–1848 Se pa 173
- Trondhjems teater- og musikkhistorie 1825–189 7 Se pa 175
- Johan Gjert Ulstad 1799 til 1818 noter til dansemusikk for fiolin i arkivet etter Ulstad Torstein 1796–1845 PA 23
- Weibye, Christian Hansen 1763-1839. Visebok håndskrevet 1704–1786. PE 32
- Willie, Hans Jørgen, noter
- Ødmann PE 289, stambogvers og sange av Hauan og Knudsen

Statsarkivet har i tillegg enkelte samlebokser av interesse:

Grønne bokser: Samling av trykksaker og avisutklipp om forskjellige tema av lokalhistorisk interesse. Samlet av Statsarkivets personale. Ikke minst teaterplakatene finnes her:

- Nr 7 Teaterplakater. Trondhjems teaterskole 1860-61
- Nr 37 Plakater, akrobater, sirkus, teater
- Nr 37 b Teaterplakater, Selmers teater 1841.
- Nr 38 Notehefter ”Forskjellige koraler med Udsetninger og andre sange”, fra bokbinder J. Fr. Paasche sen.

Sorte bokser: Samling av notater og utklipp om forskjellige tema av personalhistorisk og lokalhistorisk interesse.

- Nr 44. Musikk div. også om gjøglere, revyteater m.m.

Universitetsbiblioteket Dora – musikk

Spesialsamlinger: Privatarkiv og manuskriptsamlinger, som finnes på Gunnerusbiblioteket. Materiale som rommer etterlatenskaper etter ulike foreninger, som viser, protokoller osv. Dette materialet er bare delvis registrert i BIBSYS. Over tid skal imidlertid alt sammen inn i Arkivportalen.

- 336 Amici Cantus Gregoriani Nidrosiae
- 168 Enlid, Ole Ca. 500 slåtter
- 140 Evensen, Gunvor Orpheus-kvartetten, Trøndernes Mandsangforening, noter, bilder, tekstehefter, trykksaker...
- 156 Gerhard Schønings skole (Se også: Trondhjems borgerlige realskole) Sanger ved examens slutning 1857–1900
- 203 Godtemplarungdomslaget Viljen, Trondheim Sangkoret Viljen, Sangkoret Nøkken 1922–1933. Amatørorkesteret
- 173 Haugen, Einar, 1906–1994 Trondheimsvisa
- 293 Hernes, Toralf ”Notar, sanger, brev, klipp og skrifter etter Asbjørn Hernes” BUL i Nidaros
- 205 IOGT Losje Dag
- Div. sanger til Losje Dags 6te årsfest 30te mai 1906
- 236 IOGT Losje Nidarholm, Trondheim

- Sangkoret Nidarholms sangkor
- Protokoll 1915–1918
- Beretninger 1915–1920
- 240 IOGT Losje Tordenskjold, Trondheim (Se også IOGT Losje Tordenskjold og Dag, Trondheim)
- Tordenskjolds sangkor. Møteprotokoll 1946–1948
- Møter og medlemsprotokoll for Tordenskjolds ungdomskor 1936–1952
- 262 IOGT Losje Trønderens sangkor Forhandlingsprotokoll 1944–1950
- 111 Korsangforeningen (Trondheim) 1864-1866
- Foreningens musikalier og sammes innehavere
- 283 Nordmark, Esther Barnetimesanger fra 20- og 30-årene. Se også intervju med Inger Mikkelsen Røsoch, Leker, sanger og regler fra 20- og 30-årene. Se også kåseri om uteleker m.m. Oversikt over ulike typer uteleker og mest brukte sangleker i 20- og 30- årene
- 103 Norges kristelige ungdomsforbund. Trøndelag krets Noter og sanger
- 166 Petersen, Ole Nor-Frøya-sangen, bryllupsvers
- 333 Revyer fra Ranheim
- 154 Svendsen, Mikal Dirigent, organist. Arkivet består av 1 konvolutt med personalia og sanger av Mikael Svendsen
- 120 Thangstad, Michael Revyviser
- 259 Trondheim godtemplarkor Noter. Her materiale fra revyen Ravnklogutten
- 172 Trondheim kvartettforening
- 113 Trondhjems musikkole
- 110 U.C.D. Sanger, Foredrag: Violinens historie og bygning
- 157 UFFA (Ungdom for fri aktivitet) Musikkvirksomheten i UFFA, Lydopptak, Musikkassett

Universitetsbiblioteket Dora – teater

- 121 De Arbeidsløses forening (Trondheim) Gateteater
- 046 Ansteinsson, Eli: Teaterhistorie, rollebilder m.m.
- 180 Bull, Edvard (1914-1986): Eske 46 Trøndelag Teater. Avisinnlegg 1969 Antikvarisk utvalg, Trondheim. 6 legg
- 128 Christiansen, Haakon Odd: Bl.a. teaterhistorie i Trondheim, teatret og 2. verdenskrig
- 127 Grønli, Oddvar: Teaterplakater (utkast) av P. Hedman, Stockholm
- 174 Gullvåg, Olav (1885–1961): Forfatter og journalist 1885–1961, Brev fra andre forfattere. Spelet om Heilag Olav, Stiklestad
- 132 Hjorten (Trondheim) 1859– , revet 1961. Revymanus, viser, fotos, plakater
- 119 Huseby, Victor: Teatersjef i Trondheim
- 284 Lorck, Egil: Skuespiller, kassetinnspillinger fra forestillinger, fotografier
- 333 Revyer fra Ranheim
- 166 Petersen, Ole: Revytekster, monologer m.m.
- 186 Suul, Jon (1884–1996): Spelet på Stiklestad
- 130 Studentersamfundets interne teater
- 120 Thangstad, Michael: Revyforfatter og revyskuespiller
- 110 U.C.D. Den musikalske-dramatiske selskabelige forening
- 189 Øisang, Ole Mye: Om Trøndelag Teater

Gunnerusbiblioteket

- 031 Trondhjem Nationale Scene
- 009 Thronhjems Theater
- 065 Det Trondhjemske Theater Interessentskab
- 052 Trøndelag Teater

IKA Trøndelag/ Byarkivet

- Sosialrådmannen i Trondheim om teater under krigen

Byggesaksarkivene er for øvrig også kilder til relevant informasjon om teaterbygg, konsertsaler osv.

Kunstnerisk samarbeid

Et nytt element i Arkivsenterets formidlingsvirksomhet er samarbeid med kunstneriske aktører. Eksempler på relevante prosjekter er ungdomsforestillingen *Spor gjennom ingenmannsland: Dora Devised* i samarbeid med teaterskaperne Lene Helland Rønningen og Erik Schøyen, samt den pågående forestillingen *Vendepunkt*, et samarbeid mellom arkiv, teater og ungdomsskoleelever (for øvrig også konferansens kunstneriske innslag). Et annet samarbeid har vært med foreningen Trondheim balldans og forsker Eva Hov, som har rekonstruert danser fra 1770–1830.

Arkivsenterets hjemmeside

- er en veiviser i arkivstoff det er mye etterspørsel etter fra publikum.

Arkivportalen.no

Dette er en fellesportal for alle arkiver, biblioteker og museer i Norge. Portalen er stadig under oppbygning, men alle ABM-institusjoners materiale skal med tid og stunder legges inn her, hvilket vil gjøre det mulig å søke på tvers av institusjoner. Foreløpig er imidlertid mange funksjoner ikke ferdig kvalitetssikret eller standardisert, det gjelder for eksempel for emneord og emnekoder, hvor mange institusjoner opererer med «lokale» koder.

Ved å følge plusstegnene i menylistene, kan man klikke seg inn på stadig nye nivå av informasjon om objektene, og også bestille disse til lesesal. Det er også mulig å logge seg inn og legge igjen brukerkommentarer.

Etter hvert skal alle kataloger ut på arkivportalen.no. Hele Statsarkivets beholdning skal for eksempel ligge her il. a. 2012.

Digitalarkivet

Denne portalen var i utgangspunktet Arkivverkets «digitale lesesal,» hvor de mest etterspurte kildene er blitt lagt ut i digitalisert form og tilgjengeliggjort for alle. Som en del av Digitalarkivet finner vi også det «Digitale pensjonatet», hvor foreninger, institusjoner og privatpersoner selv kan legge ut materiale og gjøre dette tilgjengelig.

Musikkarvprosjektet

Musikkarvprosjektet: kritisk aktualisering av tradisjonen

Professor Ståle Wikshåland (Universitetet i Oslo)

Musikkarvprosjektet er et samarbeid mellom de musikkfaglige miljøene ved universitetene i Bergen (Griegakademiet), Oslo, Tromsø og Trondheim, samt Norges musikkhøgskole og Nasjonalbiblioteket, m.fl. Prosjektets formål å sikre at notematerialet til den norske klassiske musikken tas vare på og gjøres tilgjengelig.

Det dreier seg ikke om en nasjonalromantisk forståelse av «gullalderen», men like mye om muligheten av å kaste et kritisk lys over perioden og den påfølgende tradisjonen. (Stikk i strid med det man kunne forvente, brukte selv Johan Svendsen bare argumentet om den «nasjonale» musikken når han søkte Stortinget om penger, og den en gang så omstridte, modernistiske Fartein Valen var faktisk tidenes best stipendierte norske komponist.) Wikshåland velger seg Kjartan Fløgstad's formulering som et uformelt valgspår: Det dreier seg om å «banke på språkets rørsystem og lytte etter brister og holrom» (siteret fritt etter hukommelsen).

Prosjektet har to hoveddeler:

- 1) Bevaring av norsk partiturmusikk etter Grieg. Dette er et verne-, digitaliserings- og tilgjengeliggjøringsprosjekt som koordineres av Nasjonalbiblioteket
- 2) Et forsknings- og edisjonsprosjekt som koordineres av Institutt for musikkvitenskap, UiO, hvor målet er en kritisk editering av partiturer.

Store deler av norsk musikkarv er ikke spillbar i den form den per i dag foreligger, hvilket medfører store vanskeligheter for utøvere. De fleste partiturer er uklare eller tvetydige. For å kunne foreta gode og troverdige valg må man ha en god kilde, og kjenne både komponisten og perioden godt. *Høy faglig kompetanse er altså en grunnleggende forutsetning for editeringen.* Denne kompetansen har forvitret innen musikkvitenskapen, og man søker å gjenoppbygge den.

Prosjektet spenner en bue fra trygg oppbevaring av materialet til spillbare versjoner, gjennom linjen

oppbevaring – forskning – editering – spillbarhet

Prosjektet som tar for seg Johan Svendsen er kommet lengst i dette arbeidet. Han var muligens Norges beste orkesterkomponist, men bare ca. 1/3 av notematerialet etter ham finnes trykt; resten er håndskrift.

Farstein Valens «Ave Maria» er et eksempel på et stykke som krever editering før fremførelse, hvis ikke det skal klinge «umulig». Etter hver editerte fremføring av verket blir det editerte partituret imidlertid henlagt, dvs. ikke trykket eller arkivert. Dermed må hver ny fremførelse begynne på nytt, med ny editering.

Digitalisering er nøkkelen. En digitalisert edisjon kan oppdateres gjennom nye editeringer eller musikkhistoriske funn. Dette er kostnadseffektivt, og demonstrerer kunsthistorisk forskningens

slektskap med historisk forskning, gjennom kildearbeidets betydning. Arbeidet fullføres gjennom den kunstneriske fremføringen av verket.

Arbeidet skjer i samarbeid med Nasjonalbibliotekets forskningsavdeling, og arkivmateriale digitaliseres nå i høyt tempo, som en rask respons på anmodningen fra forskerne, noe som kan karakteriseres som en unikt positiv situasjon. Tilknyttet prosjektet er også Jørgen Langdalen, som første heltidsansatte forsker i Nasjonalbiblioteket, noe musikkforskermiljøet gleder seg stort over.

Musikkarvprosjektet skiller seg fra prosjekter som Ibsen-prosjektet, i og med at resultatet primært ikke skal trykkes i bokform. Overgangen fra trykt materiale til digitalisert representerer nærmest et kvantesprang.

Musikkarvprosjektet løper i perioden 2011–2020, og forhåpentligvis enda lengre. Budsjetter er på 25 millioner kroner. Det er også kommet i gang et gledelig samarbeid med andre institusjoner. Også utenlandske kontakter er tilknyttet, noe som har gitt tilgang på gode digitale verktøy.

Det skal opprettes en egen nettside for prosjektet, hvor alt materiale vil bli lagt ut fritt tilgjengelig, og det vil bli samarbeid med et nettsted for avspilling. Materialet vil imidlertid ikke bli lagt inn i BIBSYS.

Et spørsmål er selvsagt hvilke komponister det er viktigst å gripe fatt i. Samtidig som man har etablert en «venteliste» av komponister, tar prosjektet imot henvendelser fra aktører som har behov for å få bestemte verk editert.

Det første delprosjektet som tar for seg Johan Svendsens (1840 – 1911) verker, har som mål å generere ny, overførbar kompetanse. Målet er å opprette en kritisk gjennomgått verkliste. Gjennom en konferanse 1. og 2. desember inneværende år ønsker man å presentere et utvalg ferdig editerte verker.

Den kompetanse man ønsker å bygge opp innebærer *musikkhistorie* – som igjen betinger kunnskap om *musikkteori* og *arkivarbeid* – *komponistkompetanse*, *dirigentekspertise* og *partiturkunnskap*. Det dreier seg altså både om en utøver-kompetanse og om akademiske kunnskaper. *Denne kopligen av kompetanser er avgjørende.*

Det andre delprosjektet tar for seg Fartein Valen (1887–1952). Her er hele porteføljen digitalisert, men med den utfordring at mange instrumentlinjer er ufullførte, ettersom Valen ikke var glad i å skrive partiturer.

Det tredje prosjektet tar for seg Edvard Grieg (1843–1907). Et Grieg-forskningscenter etableres i Bergen, hvor det bl.a. vil bli arbeidet med digitalisering og editering av stemmemateriale.

Det fjerde prosjektet tar for seg Arne Norheim (1931–2010). Musikkhøgskolen har fått overdratt hans arkiv, og det skal lages en egen samling omkring materialet.

Kunstnerisk: Vendepunkt. Et møte mellom scenekunst – litteratur – arkiv

Som kunstnerisk innslag fikk konferansedeltakerne anledning til å overvære en av de siste prøvene på *Vendepunkt*, en teaterforestilling som altså er et samarbeidsprosjekt mellom Arkivsenteret, en gruppe ungdomsskoleelever og teateraktører i det frie scenekunstheltet, ved prosjektleder Lene Helland Rønningen, forfatter Marte Huke og produsent Ane Wennevold. Prosjektet er et ledd i Arkivsenterets formidlingsstrategi, og vil få en bred rekkevidde blant ungdomsskoleelever gjennom formidlingsprogrammet Den kulturelle skolesekken.

Prosjektets grunnidé er å utvikle en formidlingsform av arkivstoff og arkivkilder for ungdom gjennom utprøving av ulike metodikker for å utvikle kunnskap om og opplevelse av kunstprodukter de selv bidrar til å skape. Dette skjer gjennom en fysisk utforskning av arkivmaterialet som finnes i Arkivsenteret. Ut fra den dokumenterbare fortiden skapes teaterfortellinger som både tematiserer arkivet som veiviser inn i levde liv og de spørsmål nåtidens ungdomsgenerasjon ønsker å stille til sin egen tilværelse.

Etter arbeidsdemonstrasjonen fikk konferansedeltakerne en samtale med skuespillere, instruktør, produsent og tekstforfatter. Noe av fascinasjonen lå i hvordan forestillingen berører konferansens tematikk fra et nytt angrepspunkt, ved å snu på relasjonene mellom arkiv, (ut)forskning og kunst.

Det Kongelige Bibliotek, København

Samspeilet mellom det fysiske og det digitale

Avdelingsleder Anne Ørbæk Jensen (Musik- og Teaterafdelingen, Det Kongelige Bibliotek)

Kunne «Den sorte diamant» mange fasetter gjenspeile de diskusjoner og problemstillinger som diskusjonen av forholdene i Norge reiste? Gjennom Diamanten ble den hjemlige diskusjonen belyst fra en annen vinkel, fra en annen type institusjon og et annet land.

Konteksten

Det Kongelige Bibliotek (KB) går tilbake til midten av 1600-tallet, da kong Frederik III begynte å kjøpe inn bøker systematisk. Institusjonen Københavns Universitetsbibliotek, som er en del av KB i dag, går helt tilbake til 1482.

I 1842 testamenterte komponisten C.E.F. Weyse sin samling av egne og andres noter – trykte og utrykte – til biblioteket. Dette var en avgjørende faktor for bevaring av noter og arkivalia på musikk- og teaterområdet. Deretter kom en rekke arkiver fra de øvrige store danske komponistene, og disse utgjør et viktig fundament i samlingene. I 1902 fikk man pliktavlevering av noter i Danmark, etter at man i flere tiår alt var i gang med å kjøpe inn noter til biblioteket. Dermed har man i dag en tilnærmet komplett samling av trykte danske noter.

Teatersamlingen, kalt Dramatisk bibliotek, ble grunnlagt i 1939, på initiativ av en krets som samlet inn ikke-utgitte tekster. I 1982 ble samlingen lagt under Det Kongelige Biblioteks administrasjon. I 1990 ble den fysisk overflyttet til KB – i første omgang Håndskriftafdelingen. I 1997 ble teater som emneområde flyttet derfra og til Musikafdelingen, fordi man ønsket å samle «performing arts» i én enhet. Tilsvarende planla man et eget «senter for performing arts» da man bygde bibliotekbygningen Den Sorte Diamant. Tanken var å opprette et forsknings- og formidlingscenter for forskere, studenter, det utøvende musikk- og teaterfeltet og andre interesserte.

Imidlertid utfases nå gradvis dette spesialiserte senteret i sin fysiske form, bl.a. fordi betjening og veiledning i stigende grad foregår digitalt. Det har imidlertid vist seg at det er stort behov for lesesalsplasser. Alle typer studenter har dermed nå tilgang til senteret, men bok- og notesamlingene står der fortsatt.

Det Kongelige Bibliotek har to hovedoppgaver, nemlig å være Danmarks nasjonalbibliotek og samtidig Københavns universitetsbibliotek.

Musikk er det eneste fagområdet som har ett ben i hver leir. Musik- og teaterafdelingen er organisert under Nationalbiblioteket, som disse fagområdenes nasjonale samlinger, som også håndterer pliktavlevert materiale og private arkiver. Men man bistår samtidig Københavns universitet innenfor musikkfaget (Ved Københavns universitet er musikkvitenskap som fag for øvrig organisert sammen med teater- og dansevitenskap under samme institutt, Institut for Kunst- og Kulturvidenskab). Samtidig som en klar oppgavefordeling innad i biblioteket er

viktig, skjelner man stort sett ikke mellom de forskjellige typer brukere. Sik sett oppstår en form for synergieffekt.

Forskning

Avdelingens oppgaver består av de fire hjørnesteinene innsamling, registrering, bevaring og formidling. Men KB er også lovpålagt å være en forskningsinstitusjon. To musikkforskere – én innenfor klassisk og én innenfor populærmusikk, og én teaterforsker, arbeider ved biblioteket med 25 % forskningstid. Det viktigste er likevel å fasilisere andres forskning. Musikk- og teatervitenskap utgjør ett av DKBs seks satsingsområder innen forskning, som i utgangspunktet skal være knyttet til samlingene eller andre oppgaver (f.eks. bevaring eller IT).

Det Kongelige Bibliotek er altså en reell medspiller og et supplement til universitetets forskning. Avdelingens forskere deltar samtidig i ulike akademiske nettverk, og inngår i eksternt samarbeid, for eksempel gjennom å arrangere konferanser.

Der er tre typer forskere innenfor biblioteket: Den første er de *fast ansatte*, som de tre i avdelingen og f.eks. flere i Dansk Folkemindesamling (som beskjeftiger seg med musikk innenfor den immaterielle kulturarven). Av forskningsprosjekter kan nevnes komponisten Knudåge Riisager, instrumentalmusikken i Danmark 1900-1935, Herman Bangs og Frederik Schybergs teaterkritikk, H.C. Andersen og teatret og «Dansktop»-universet. I Dansk Folkemindesamling er bl.a. spillemannsmusikk, stadsmusikanter, musikalske samlinger hos adelen og kjededans eksempler.

Den andre typen forskere er de *residerende*, som kommer med egne prosjekter som lar seg innlemme i bibliotekets satsingsområder. Her er det imidlertid få innenfor musikk- og teaterområdet, da disse ofte inngår i andre sammenhenger.

Den tredje typen forskere er *prosjektansatte*, hvor KB har lyktes i å få både offentlige og private midler til en samlet utgave av Carl Nielsens (1865–1931) verker. Prosjektet løp fra 1994 til 2009 med om lag seks forskere, og resulterte i 35 bind. Man ønsket deretter å videreføre denne ekspertisen innen filologi/edisjon, og har nå ansatt fem personer som til sammen utgjør Dansk Center for Musikudgivelse, som både utgir noter og verkfortegnelser, og ikke minst forsker i måter å gjøre dette på. Prosjektet er i utgangspunktet uavhengig, men ligger fysisk rett ved siden av Musik- og teateravdelingen. Det oppleves både inspirerende og fantastisk at noen benytter avdelingens materialer i så utstrakt grad.

Noen kommentarer når det gjelder situasjonen omkring forskningen:

Den økonomiske faktoren: Man håper selvsagt på at en videreføring av Dansk Center for Musikudgivelse vil være mulig, både for å bevare den opparbeidede ekspertise, som neppe finnes på tilsvarende nivå andre steder i Danmark, og for å kunne delta i forskning omkring formidlingsformer, som er en meget viktig oppgave.

For det andre er samspillet med forskningsverdenen innenfor musikk og teater svært viktig. Det handler både om å kunne yte kvalifisert service, være en kvalifisert samarbeidspartner i

prosjekter, og dermed kunne *synliggjøre samlingene* i en relevant kontekst – også på metaplan, i form av *forskning i synliggjøringsmetoder*. Dette er også viktig når det gjelder innsamling, fordi formidlingen av samlingene gjennom faglig kompetente medarbeidere bidrar til troverdighet og seriøsitet også over for donatorer.

For det tredje er det tydelig at materialet man samler inn – nemlig *kildene* – for øyeblikket ikke står så sterkt i fagmiljøenes bevissthet. Dette er en situasjon som angår kulturstudier i bred forstand. Med utgangspunkt i for eksempel populærmusikkfeltet og performancekulturen innenfor teatret, er det nødvendig å redefinere hva som vil være relevant å samle inn for å belyse den dagsaktuelle kulturarven. Samtidig som biblioteket er i gang med å utarbeide forslag i dette spørsmålet, utvikler feltet seg hele tiden.

Utfordringer og muligheter i en digital fremtid

Den gradvise overgangen fra et fysisk til et digitalt univers er en form for paradigmeskifte som virker inn på nærmest alle funksjoner og tenkemåter i biblioteket. Hva betyr overgangen til «det digitale» på de tre viktige områdene innsamling, bevaring og formidling?

Innsamling: Når kunstnere blir gamle eller dør, får man ikke nødvendigvis lenger fysiske materialer, men *filer*. Dette krever en løpende dialog med donatorene, så man mottar lesbare filer. Biblioteket skal også ivareta sine lovpålagte oppgaver i forhold til en digital pliktavlevering – hvilke formater skal filene være i? PDF-filer, eller noe man kan gjøre endringer i?

Et annet spørsmål angår oppløsningen av grenser mellom medietypene. En teatertekst kan være forbundet med en DVD og med musikk, hvor filene er vevd sammen med hverandre. Dermed blir den organisatoriske oppdeling i medietyper mellom avdelingene og mellom biblioteker og arkiver stadig mindre relevant. Og fagavdelingen trenger også teknisk ekspertise, for raskt å kunne avgjøre hvilken del av innholdet på en gammel harddisk som skal bevares.

Bevaring: Hva må et datasystem for håndtering og forvaltning av digitale filer kunne gjøre? Biblioteket har nettopp hatt en større brainstorming-prosess på dette, som nå er i ferdig med å utkrystalliseres i form av en kravspesifikasjon.

Hvilke materialer og hvilke formater er det snakk om? Hvordan bevarer man – for eksempel ved noe så komplisert som noter – både det grafiske uttrykket og de enkelte bits, og hva med rettighetsspørsmålet? Disse spørsmålene krever både juridisk og teknisk ekspertise. Heldigvis har DKB en egen avdeling for digital bevaring, som også samarbeider med andre land (se f. eks. Planets-prosjektet: www.planets-project.eu/).

Formidling: Det er selvsagt nødvendig å kunne ha umiddelbar tilgang til materialet, men dette krever mange overveielser i forhold til rettigheter, metadata, søkemuligheter etc.

Interaktivitet med brukerne: Det arbeides for øyeblikket med et pilotprosjekt i samarbeid med kunstnerorganisasjonene og forlagene på musikkområdet med en tjeneste som formidler både

frie og rettighetsbelagte noter til biblioteker, undervisningsinstitusjoner og trolig også privat kjøp. Dette arbeidet er fortsatt i en innledende fase.

Samtidig må man være nøye med ikke å tvinge egen organisatorisk selvforståelse inn i formidlingen. Man må også opparbeide en ekspertise i valg av plattform – skal man formidle via sosiale medier som man selv ikke har kontroll over, eller skal man holde seg til egne hjemmesider, som man kontrollerer selv, men hvor man muligens ikke finner brukerne?

Til det interaktive hører også brukernes mulighet til å tilføye kunnskap eller rette eventuelle feil. Derfor har DKB utstyrt sidene med en valgmulighet kalt « Dine rettelser og forslag», hvor man kan legge igjen en kommentar til de enkelte poster i databasen.

Crowdsourcing (hvor et «dugnadsarbeid» utføres av et større, svært løst organisert fellesskap): Man kan også vurdere å bygge enkelte prosjekter opp rundt tilbakemeldinger fra et bredere publikum. Den mest opplagte mulighet er kanskje å be om korrekturlesing, men også bildegjenkjenning. Her finnes det potensialer, men det er også arbeidskrevende, og det er viktig å vite hva man ønsker å få ut av prosjektet.

Mobile medier: Her trengs det arbeid. Hva trengs for at digitale noter som legges ut i PDF-format kan hentes på en iPad, stilles opp på pianoet og spilles etter? Er det utøvende musikk- og teaterlivet interessert i en slik mulighet? En annen mulighet er informerte byvandring, hvor man vha. GPS-teknologi får løpende informasjon via mobil eller iPad om sine omgivelser.

”Sky”-teknologi/Drop-box-liknende inngang: Her finnes et potensial i forbindelse med understøttelse av forskningsinfrastruktur. Tre teaterforskere sitter f.eks. i hver sitt land. Kan vi understøtte en ressurs hvor de legger sine empiriske data i en sky, som de har tilgang på fra mange steder, slik at de også sikres bevaringsmessig? Dette åpner for organisatoriske spørsmål: Oppfatter vi det digitale som en selvstendig medieform eller bare som en ny ”container”? Skal man samle de fysiske medier/arkivalia ett sted, og de digitale (med sitt mediemangfold) et annet? Dette er spørsmål som må utredes.

Når det gjelder selve digitaliseringen (retrodigitaliseringen) av eksisterende fysisk materiale, må det foretas økonomiske prioriteringer – det koster ikke nødvendigvis mindre å sikre digitale samlinger enn de fysiske. DKB har hatt et samarbeid med et privat firma om digitalisering av alle danske trykte bøker frem til 1600, som nå er tilgjengelig på nett.

Direkte brukerkontakt: Hvor digital vil denne bli i fremtiden? Det er fortsatt behov for institusjonen med sine samlinger og ekspertise, men hvordan? Mange studenter bruker primært biblioteket som arbeidsplass. Kan man tilby mer enn det? Fortsatt er det grunn til å tro at den fysiske dialogen innebærer særlige, vitensgenererende elementer.

I en tid da forandringshastigheten er svært høy, er det grunn til å stille de grunnleggende spørsmålene om hva bibliotekets oppdrag er, og hva som særmerker det. Digitaliseringen kan fortone seg som mye å gape over, men erfaringen viser at selv små digitaliseringsprosjekter er meningsfylt. Man ser at når materiale gjøres tilgjengelig på nett, øker også interessen for materialet. Det er uansett ingen vei utenom, og det åpner også opp fantastiske muligheter.

Vedlegg

Lenker

Arkivene i 2030:

www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/skrift-69

Arkivportalen:

www.arkivportalen.no

Arkivsenteret på Dora:

www.arkivsenteret.no

Det Kongelige Bibliotek/Musik- og Teaterafdelingen:

www.kb.dk/da/kb/nb/mta/index.html

Digitalarkivet:

www.arkivverket.no/arkivverket/Digitalarkivet

Digitalpensjonatet:

www.arkivverket.no/arkivverket/Digitalarkivet/Om-Digitalarkivet/Digitalpensjonatet

Gunnerusbiblioteket/spesialsamlingene:

www.ntnu.no/ub/spessam/guide

Musikkarvprosjektet:

www.hf.uio.no/imv/forskning/prosjekter/musikkarv/

Nasjonalbiblioteket/musikk:

www.nb.no/fag/nasjonalbibliotekets-samling/musikk

Nasjonalbiblioteket/taeter:

www.nb.no/fag/temaer/teater

Performing Arts between dilettantism and professionalism: Music, theatre and dance in the Norwegian public sphere 1770–1850:

www.hf.ntnu.no/performingarts/

Planets-prosjektet (digital bevaring):

www.planets-project.eu/

Sceneweb:

www.sceneweb.no

Stiftelsen Asta:

www.stiftelsen-asta.no/

Vendepunkt:

<http://www.arkivsenteret.no/nettutstillinger/vendepunkt/>

Deltakerliste

Ellen Alm, Gunnerusbiblioteket, NTNU Universitetsbiblioteket

Thoralf Berg, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Bjørn Bering, Norsk kulturråd

Ingjerd Bøhaugen, Kunsthøgskolen i Oslo

Anne M. Fiskvik, Institutt for musikk, NTNU

Ellen Karoline Gjervan, Dronning Mauds Minne Høgskole

Svein Gladsø, Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU

Anne Helgesen, uavhengig

Petra Helgesen, uavhengig

Tove Jensen Holmås, Teaterarkivet, Universitetet i Bergen

Rikard Hoogland, Institutionen för musik- och teatervetenskap, Stockholms universitet

Eva Hov, uavhengig

Keld Hyldig, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen

Anne Ørbæk Jensen, Musik- og Teaterafdelingen, Det Kongelige Bibliotek, København

Jón Viðar Jónsson, Listaháskóli Íslands Leiklistardeild/Dramaavdelingen, Kunstakademiet på Island

Niels Lehmann, Institut for Æstetik og Kommunikation - Æstetiske Fag, Aarhus Universitet

Elisabeth Leinslie, Sceneweb.no, Danse- og teatersentrum

Erik Mattson, Institutionen för musik- och teatervetenskap, Stockholms universitet

Øyvind Norheim, Musikkksamlingen, Nasjonalbiblioteket

Trine Næss, Teatersamlingen, Nasjonalbiblioteket

Maria Press, Statsarkivet i Trondheim

Frida Røsand, Musikkbiblioteket, NTNU Universitetsbiblioteket

Randi M. Selvik, Institutt for musikk, NTNU

Annabella Skagen, Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU

Kim Skjoldager-Nielsen, Institutionen för musik- och teatervetenskap, Stockholms universitet

Magnus Tessing Schneider, [Institut for Kunst- og Kulturvidenskab](#), [Københavns Universitet](#)

Tor Trolie, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen

Per Walslag, uavhengig

Ståle Wikshåland, Institutt for musikkvitenskap, Universitetet i Oslo

Opprinnelig invitasjon

Kunstfagenes kilder

10.-11. november 2011, Arkivsenteret Dora, Trondheim

Konferanse om status og utfordringer for arkiv og samlinger innen dans, teater og musikk.

Kunstfagenes kilder er en åpen fagkonferanse som skal sette lys på kildesituasjonen i arkiv og samlinger (bibliotek og muséer) for historiske studier av dans, teater og musikk i Norge og Skandinavia, med fokus på tiden før 1900.

I april tidligere i år samlet seminaret "Historiografi og performativitet" i Trondheim en gruppe norske forskere og arkivansatte innen disse fagområdene. Her ble det synlig at det hersker bekymring for den eksisterende og fremtidige forvaltningen av det eldre historiske arkivmaterialet, både i forhold til samordning, synliggjøring og fagkompetanse. Arkiver, samlinger og museer legges inn under andre institusjoner, og den faglige kompetansen knyttet til materialsamlingene og arkivene står i fare for å forsvinne gjennom institusjonenes integrering i større systemer. Et ferskt eksempel er nedbyggingen av Teatermuseet i Oslo.

Konferansen *Kunstfagenes kilder* ønsker å sette forsterket fokus på disse pågående prosessene, og å drøfte løsninger på utfordringer feltet står overfor. Målet er å samle forskere, arkivansatte og representanter for forvaltningen for å sette faglige og fagpolitiske utfordringer på dagsorden.

Programmet er ikke endelig fastlagt, men innledderne vil blant annet omfatte Trine Næss (Nasjonalbiblioteket), Ståle Wikshåland (UiO), Ellen Alm (Gunnerusbiblioteket), Øyvind Norheim (Nasjonalbiblioteket), Tove Jensen Holmås (UiB), og Anne Ørbæk Jensen (Det kongelige bibliotek, København).

Konferansen vil vektlegge plenumsdebatter hvor ulike erfaringer og fagkompetanser får komme til orde, med tanke på informasjonsutveksling og nettverksbygging. En felles middag planlegges om kvelden torsdag den 10. november.

En formell invitasjon vil bli sendt ut i l.a. de nærmeste ukene. Påmeldingsfristen er satt til fredag 21. oktober.

Konferansen arrangeres i samarbeid mellom Institutt for kunst- og medievitenskap og Institutt for musikk ved NTNU, og Trondheim teaterhistoriske forening, som en del av forskningsprosjektet *Performing Arts between Dilettantism and Professionalism: Music, Theatre and Dance in the Norwegian Public Sphere 1770-1850*. Ved spørsmål, kontakt Annabella Skagen, annabella.skagen@ntnu.no, tlf. (735)97690.

Program

Kunstfagenes kilder - program

Åpen fagkonferanse om status og utfordringer for arkiv og samlinger innen dans, teater og musikk i Norge og Skandinavia

10.-11. november 2011, Arkivsenteret Dora, Trondheim

Torsdag 10. november:

10:30: Registrering og kaffe

11:00: Kunstfagenes kilder: Status og utfordringer
Innleder: Professor Svein Glads (NTNU)

11:30: Arkivpolitiske rammer for kunstfagene
Innleder: Seniorrådgiver Bjørn Bering (Norsk kulturråd)

12:00: Lunsj

12:30: Institusjonenes perspektiv. Innlegg og plenumsdiskusjon
Universitetsbibliotekar Ellen Alm (Gunnerusbiblioteket):
«Teater, dans og musikk fra 1700- og 1800-tallet. Hva finnes i Gunnerusbiblioteket?»
Førsteamanuensis Trine Næss (Nasjonalbiblioteket):
«Et sprang inn i Nasjonalbibliotekets Teatersamling, og så - trinn for trinn - litt norsk balletthistorie»
Førstekonsulent Tove Jensen Holmås (Teaterarkivet, Universitetet i Bergen):
«Teaterarkivet i Bergen: Skatten i kjelleren»
Universitetsbibliotekar Øyvind Norheim (Nasjonalbiblioteket):
«Arkiver og enkeltmanuskripter i Nasjonalbibliotekets musikkksamling av betydning for forskning i 1700- og 1800-tallets musikkultur»

15:00: Omvisning på Trøndelag Teater

16:00: Teaterbygningen som kilde
Professor Thoralf Berg (Høgskolen i Sør-Trøndelag)
(NB: Denne sesjonen foregår på Trøndelag Teaters konferanserom)

17:30: Slutt

Fredag 11. november:

8:30: Morgenkaffe

9:00: Arkivsenteret Dora og Arkivportalen

Innleder: Arkivar Maria Press (Statsarkivet i Trondheim)

10:00: Musikkarvprosjektet

Innleder: Professor Ståle Wikshåland (Universitetet i Oslo):

«Musikkarvprosjektet: kritisk aktualisering av tradisjonen»

11: 00: Kunstnerisk

«Vendepunkt - et møte mellom scenekunst - litteratur - arkiv». Arbeidsdemonstrasjon

11:30: Lunsj

12:30: Det Kongelige Bibliotek, København

Innleder: Avdelingsleder Anne Ørbæk Jensen ved Musik- og Teaterafdelingen:

«Samspillet mellom det fysiske og det digitale»

13:45: Oppsummering og veien videre - handlingsperspektiver

16:00: Slutt

Konferansen arrangeres av Institutt for kunst- og medievitenskap og Institutt for musikk, Det humanistiske fakultet, NTNU, ved forskningsprosjektet *Performing Arts between Dilettantism and Professionalism: Music, Theatre and Dance in the Norwegian Public Sphere 1770-1850*, og i samarbeid med Trondheim teaterhistoriske forening. Konferansen er støttet av Det humanistiske fakultet, NTNU.

Arrangementskomiteen består av profesor Randi M. Selvik (NTNU), professor Svein Gladsø (NTNU), professor Thoralf Berg (HiST), førsteamanuensis Anne M. Fiskvik (NTNU), førsteamanuensis Ellen K. Gjervan (DMMH) og PhD-stipendiat Annabella Skagen (NTNU).

